

Folkehøgskolen

Utgitt av Folkehøgskoleforbundet // Årgang 121 // 1/2026

Siden 1904

**Vi har mulighet
til å lære elevene
noe livsviktig:
At vi kan skape
fred og forståelse
som to små
organisasjoner.**

HILDE MARIA NICOLAISEN

Brobyggeren

Innhold

Folkehøgskolen 1/2026

I denne utgaven

- 03 Leder
- 04 Politikk
- 08 Lær av oss
- 14 Danning i praksis
- 17 Mitt år
- 18 Bærekraft
- 21 Filosofinn
- 22 Den perfekte kombinasjon
- 26 Mitt perspektiv
- 28 Norge rundt
- 32 Profilen
- 38 Pedagogiske inspirasjonskilder
- 40 Anbefalt
- 42 På hjertet
- 43 Kjetils kurs
- 43 Skråblikk fra Sverige
- 44 Nytt fra Brugata
- 50 Ny fagskoleutdanning
- 51 Medlemsfordeler
- 52 Mer enn ord

08

Lær av oss

«Naturen er ikke interessert i hvilke holdninger vi mennesker har; det er hva vi faktisk gjør som betyr noe.» Magne Ekker ved Nansenskolen mener folkehøgskolen er en fantastisk arena for å synliggjøre at det er vel og bra med gode holdninger om demokrati og ytringsfrihet, men at det skjer lite om alle sitter stille i stolen.

18

Bærekraft

Det å skape positive smaksopplevelser knyttet til måltider kan være et godt tips for å implementere vegetarmat på folkehøgskoler, mener Anna Birgitte Milford og Marie Bogstad Ree. De står bak forskningsprosjektet «Sustainable Eaters».

17

Mitt år

«Sjelsettende opplevelse som ga meg riktig retning i livet» sier Sigrid Bonde Tusvik om sitt folkehøgskoleår.

22

Den perfekte kombinasjon

«Å jobbe profesjonelt med faget jeg også underviser i, gir meg anledning til å ta med ferskvare inn i klasserommet. Vi kan snakke om hva som rører seg i fagfeltet til enhver tid, og ikke minst har jeg med meg en sult som jeg håper og tror smitter over.» Kunstfotograf Janne Amalie Svit om å være lærer kombinert med kunstnerisk praksis.

LEDER

La oss våge å ta de vanskelige samtalene

Det er nærmere seks måneder siden jeg fikk tilliten som redaktør for magasinet Folkehøgskolen. Det har vært seks interessante og intense måneder, hvor mye har handlet om å bli kjent med folkehøgskolens historie, og ikke minst menneskene som jobber for skoleslaget.

Det er virkelig en ære å stå i spissen for Norges kanskje eldste kulturmagasin. Til min store overraskelse oppdaget jeg at jeg ikke er den eneste i min familie som har bidratt til å spre grundtvigske tanker. Min tipp Tippoldefar Fredrik Nannestad Wexelsen (1818-1896) var en sentral prest, redaktør og grundtvigianer som spilte en viktig rolle i å spre det grundtvigske budskap i Norge, blant annet gjennom utgivelsen av tidsskriftet Kirkelig Folkeblad sammen med Ole Andreas Tangen Krogness, og gjennom sitt arbeid som sogneprest og residerende kapellan i Trondheim og Christiania. Han hadde gått i en god skole hos sin onkel Wilhelm Andreas Wexels, mangeårig res. kapellan i Vår Frelsers Kirke, som var blant de mest trofaste etterfølgere av Grundtvig her i landet.

I dette første nummeret i 2026, har jeg forsøkt å sette mitt preg på magasinet. Jeg har gjort grep som kunngjør at vi gjør noe nytt. Det er design ved Hans Kristian Havdal i Spoon, og jeg har innført noen

nye spalter, blant dem en som jeg har valgt å kalle «Den perfekte kombinasjon». Felles for mange av de kreative fagene i folkehøgskolen er at elevene ofte blir undervist av profesjonelle kunstnere. Vi har spurt fotolærere og kunstfotograf ved Sund folkehøgskole, Janne Amalie Svit, om hvordan hun bringer sin kunstneriske praksis inn i undervisningen.

Lenger bak i magasinet deler Einar Opsvik sine tanker om «mangfold» – et ord som har kommet inn i den nye loven. Hva skal og kan dette bety for den enkelte skole og hverdagen for de ansatte?

Vi kjører også en sak om regjeringens forslag til statsbudsjett i høst og reduksjonen i stipendordningen, som ble reversert etter intens lobby-virksomhet.

I portrettet har vi intervjuet Hilde Maria Nicolaisen, som har bedrevet kryss-virksomhet mellom de kristne og frilynte folkehøgskolene. Budskapet hennes er klokkeklart: La oss våge å ta de vanskelige samtalene.

God fornøyelse.

Sonja Evang
Redaktør

Det er virkelig en ære å stå i spissen for Norges kanskje eldste kulturmagasin.

Har du spørsmål, innspill eller forslag til ting vi bør skrive om, så er det bare å sende meg en e-post: sonja@folkehogskole.no

Sjokk og jubel

Sjokk og vantro preget folkehøgskolelandskapet da regjeringen foreslo å kutte i stipend til elevene i forslag til statsbudsjett i høst.

Tekst: Dorte Birch

Folkehøgskolene har vært utsatt for forslag til kutt tidligere, men aldri i nærheten av hva dette ville innebære. I stedet for å kunne få gjort om 40 prosent av lånet til stipend, skulle elevene våre kun få gjort om 15 prosent, om forslaget gikk igjennom.

Der forslagene til kutt i 2015 og 2018 lå i underkant av 50 millioner, ville dette forslaget innebære et kutt på nesten 100 millioner det første året, og nesten 200 millioner de påfølgende år. Var det i det hele tatt mulig å snu et så stort kutt?

Kuttets størrelse var en viktig faktor på flere måter. Det sa noe om alvorlighetsgraden for folkehøgskolene. Det ble kjapt foretatt utregninger som viste at dette, med høy grad av sannsynlighet, ville føre til en vesentlig nedgang i elevtallet. Dette ville igjen føre til at mange folkehøgskoler ville bli lagt ned. Dette ville rett og slett føre til en rasing av skoleslaget.

Dessverre sa kuttets størrelse også noe om hvor vanskelig det ville bli å få snudd det. Om man skal få reversert et forslag til kutt i statsbudsjettet så må jo pengene komme fra en plass. Jo større forslag til kutt, jo vanskeligere å få snudd det.

Krisestab. Alvorlighetsgraden i forslaget til kutt gjorde at det raskt ble satt ned en krisestab bestående av de

daglige lederne for Folkehøgskolerådet, Informasjonskontoret for folkehøgskolen, Informasjonskontoret for kristen folkehøgskole, Folkehøgskoleforbundet og Noregs Kristelege Folkehøgskolelag. Medarbeidere fra informasjonskontorene og Folkehøgskolerådet deltok også. Krisestaben hadde innledningsvis møte hver dag.

Forslaget til kutt kom på et svært uheldig tidspunkt. Informasjonskontorene hadde planene klare for markedsføringskampanjer og PR-utspill knyttet til opptaksstart 15. november. Mye av dette måtte legges til side. Både fordi kreftene måtte brukes annerledes, men også fordi det ville være umusikalsk å kjøre tunge kampanjer samtidig som vi kjempet politisk for skolenes eksistens.

Fra sjokk til handling. Innledningsvis var, som sagt, hele folkehøgskolelandskapet preget av sjokk over forslaget til kutt. Vi sto i en vesentlig utfordring der vi visste at jo høyere vi ropte opp om de negative effektene av et kutt, jo mere ville vi kunne skremme potensielle elever fra å søke. Samtidig visste vi at vi måtte rope høyt om vi skulle ha noen sjanse for å få snudd kuttet. Vi måtte si fra.

Mye skjedde samtidig. Mange rektorer, elever, folkehøgskoleansatte og styremedlemmer var tidlig ute med å kontakte sine lokale politikere, og med å gå ut i sine lokale medier. Frustrasjonen og sinnet var stort og fikk både spalteplass og lydhøre lokalpolitikere.

Sentralt trykket vi også på den store knappen. Det ble satt i gang

Folkehøgskolene samlet inn nærmere 40 000 underskrifter høsten 2025 i protest mot regjeringens forslag om å kutte andelen stipend for folkehøgskoleelever fra 40 til 15 prosent. Kampanjen, initiert av beredskapsgruppen på Folkehøgskolekontoret, ble overlevert Stortinget for å hindre at folkehøgskole blir et luksusgode. Etter massivt engasjement snudde regjeringen, og elevene beholdt stipendordningen.

Foto: Julie Byberg-Harbo

Leder i Venstre, Guri Melby, besøkte Romerike folkehøgskole. Programleder Solveig Kloppen, som er tidligere elev ved skolen, var også med for å snakke med ansatte og elever om kuttet.

kuttet i sine alternative forslag.

Det ble en fantastisk uke for norsk folkehøgskole. Parti etter parti meldte at de ville støtte skoleslaget, og at de ville ha bort kutt i stipendet til folkehøgskoleelevene.

Ekstra spenning. Støtte til folkehøgskolene var likevel ikke nok. Kuttet måtte bort fra det endelige statsbudsjettet.

Forhandlingene var nervepirrende, og fikk et ekstra spenningsmoment når de brøt sammen, og to av forhandlingspartiene gikk ut av forhandlingene. Etter noen dager med fram og tilbake så landet heldigvis regjeringen og de fire forhandlingspartiene, et samlet statsbudsjett der folkehøgskoleelevene fikk beholde sitt stipend.

Jubelen var stor på folkehøgskolene og hos alle de mange som er glade i norske folkehøgskoler. Det ble feiret med kake og lokalpolitikere ble takket for støtten. Den var viktig. Også på Stortinget ble alle som støttet folkehøgskolene takket med kake.

Det var noen tøffe uker der vi svevet mellom håp og fortvilelse, men desto større var gleden over at vi fikk reversert et kutt som ble vurdert som nesten helt umulig å få snudd.

Hva kan vi lære? Vi kan lære mye av denne prosessen. Det viktigste er å være bevisste på den brede støtten folkehøgskolene har i Norge. Skoleslaget har betydd mye for svært mange mennesker. De har endret liv, de er viktige lokale arbeidsplasser og kulturinstitusjoner, og de har vært med på å forme Norge.

Dette må vi vise fram også når vi ikke har kniven på strupen.

I tillegg kan vi lære at vi aldri skal gi

en digital underskriftskampanje som fikk en enorm spredning fort. Frustrasjonen og sinnet fikk en kanal, og underskriftskampanjen endte fort på nærmere 40.000 underskrifter.

Stort engasjement. De skolene som var tidlig på banen med å ta kontakt med sine lokalpolitikere, inspirerte resten av skolene til å gjøre det samme. Rektorer ga tips til rektorer, og folkehøgskoleorganisasjonene forsøkte å motivere og gi retning på innsatsen.

I det hele tatt så viste dette kuttforslaget hvilken kruttønne av engasjement for folkehøgskolene vi satt på, og hvor fort det gikk å antenne den. Travle rektorer, som hadde mer enn nok med å få en hverdag med skoledrift til å gå rundt, brukte brått halve døgnetimer på kontakt med lokale og sentrale politikere, og elever med verv og medlemskap i politiske ungdomsorganisasjoner, satte i gang i sine kanaler.

Budsjettforhandlinger. Etter uker med intens jobbing, og med utallige

I det hele tatt så viste dette kuttforslaget hvilken kruttønne av engasjement for folkehøgskolene vi satt på, og hvor fort det gikk å antenne den.

møter og medieoppslag, så startet spenningen på ordentlig når de fire partiene som Arbeiderpartiet skulle forhandle med, skulle legge fram sine forslag til alternative statsbudsjett.

Alle forhandlingspartiene hadde fått overlevert en stor bunke med underskrifter, og flere av partilederne hadde også besøkt folkehøgskoler og vært tydelige på sin støtte til skoleslaget.

MDG, Senterpartiet, Rødt og SV skulle legge fram sine forslag på dager etter hverandre. Om vi skulle ha noen sjanse til å få snudd forslaget til kutt, så måtte alle fire ha med reversering av

Partileder Arild Hermstad i Miljøpartiet de Grønne, besøkte Oslo folkehøgskole Rønningen. Hermstad varslet da at partiet vil jobbe for å fjerne kuttet. – Jeg tror det vil bli et mye fattigere Norge hvis det skjer, sa han den gang.

opp. Motbakken kan være aldri så bratt – og kuttet kan kjennes helt umulig å reversere – vi klarer det likevel.

Kraften i landskapet er enorm. Styrken i å være et skoleslag som engasjerer, betyr at vi har mange engasjerte folk i og utenfor folkehøgskolene.

Å skape kanaler der frustrasjonen kan få utløp, slik som underskriftsinnsamlinger, og der folk kan inspirere hverandre, er helt nødvendig. Mange bekker små kan bli til en stor flom som endrer alt.

Skoleslaget har betydd mye for svært mange mennesker. De har endret liv, de er viktige lokale arbeidsplasser og kulturinstitusjoner, og de har vært med på å forme Norge. Dette må vi vise fram også når vi ikke har kniven på strupen.

Senterpartiet var det første partiet som varslet at de gikk inn for å fjerne stipendkuttet i sitt alternative budsjett. Partileder Trygve Slagsvold Vedum besøkte både Romerike folkehøgskole og Elverum folkehøgskole. Her partileder Trygve Slagsvold Vedum sammen med Haldis Brubæk, rektor på Romerike folkehøgskole.

Dyrker modige og reflekterte unge stemmer

Undervisningsopplegget «Demokrati og ytringsfrihet» er bygd på noen av funnene i rapporten til Ungdommens ytringsfrihetsråd fra 2021.

Folkehøgskolen er en perfekt arena for å trene de unge på å bruke stemmen sin. Derfor har Nansenskolen som satsingsområde «Demokrati og ytringsfrihet», hvor blant annet hersketeknikker er en del av undervisningen.

Tekst: Sonja Evang Foto: Signe Luksengaard

Antagelig har vi alle opplevd det: Å føle at noen misforstår oss med vilje. Å måtte forklare noe om igjen. At noen overser oss eller ser vekk når vi snakker til dem. Eller at folk rett og slett avbryter.

På Nansenskolen instrueres elevene til å gjøre mange ubehagelige ting i opplegget de har valgt å kalle «Demokrati og ytringsfrihet».

– Vi opplevde elevene våre som veldig utrygge på å delta i den offentlige debatten. Det er jo vel og bra at vi jobber med holdninger, men i bunn og grunn er det handlinger som gir resultater, sier Magne Ekker.

Inspektøren og læreren ved Nansenskolen gir et konkret eksempel.

– Ta naturvern; naturen er ikke interessert i hvilke holdninger vi mennesker har; det er hva vi faktisk gjør som betyr noe.

Ytringsfrihet i praksis. Det hele startet med en rapport som Ungdommens ytringsfrihetsråd kom med i 2021. Denne var utgangspunktet for et undervisningsopplegg til World Expression Forum på Lillehammer, ytringsfrihetskonferansen som Nansen-skolen er medlem av, og hvor fredsprisvinnere og statsministre har for

I rapporten kom det frem at ungdommer opplevde det som utrygt å delta i debatter. Dels fordi de ofte føler at de ikke har nok opplæring i det å debattere rent teknisk, samt uttrykke seg skriftlig, men det handlet vel så mye om redsel for hvilke konsekvenser det kunne få for dem i det virkelige liv.

vane å delta.

– Der kom det frem at ungdommer opplevde det som utrygt å delta i debatter. Dels fordi de ofte føler at de ikke har nok opplæring i det å debattere rent teknisk, samt uttrykke seg skriftlig, men det handlet vel så mye om redsel for hvilke konsekvenser det kunne få for dem i det virkelige liv. Dette rimte med mine egne opplevelser; nemlig at elevene våre har gode holdninger, men at det ofte stopper der.

I etterkant ble det utarbeidet og gjennomført en undervisningspilot for ungdomstrinnet om ytringsfrihet.

– Med utgangspunkt i dette utviklet filosof Joakim Hammerlin, rektor Signe Strøm og jeg en egen pilot for folkehøgskolen, beregnet på eldre elever og basert på praksis fra egen undervisning om emnet.

Uenighetsfellesskap. Kort og godt handler opplegget om å trenes opp til å bli trygge nok på å gå ut og delta i den offentlige debatten.

– Både det å handle i tråd med – og ikke minst ta tak i ting man tror på. Hos oss kan elevene, i trygge omgivelser,

Dette er saken kort oppsummert

Folkehøgskolen gir unge en unik mulighet til å øve på å bruke stemmen sin i trygge omgivelser.

På Nansenskolen er «Demokrati og ytringsfrihet» et eget satsingsområde i undervisningen.

Elevene trenes i å delta i debatt, stå i uenighet og håndtere hersketeknikker.

Undervisningen er praktisk og inkluderer rollespill, etiske dilemmaer og debattøvelser.

Målet er å gjøre elevene tryggere, modigere og mer bevisste deltakere i offentlig samtale.

lære om ytringsfrihet i praksis. Begrepet «uenighetsfellesskap» er nyttig å ta med seg når man tenker på folkehøgskolen som en arena for meningsutveksling og demokratisk samhandling; trygge rom der alle kan ytre seg, og der man bør respektere hverandres ulike ståsted.

Speed-dating ble ett av tiltakene studentene kjøres gjennom.

– Speed-date går ut på å møtes to og to – få spørsmål fra læreren, som de skal besvare og snakke med makkeren sin om, før de på signal fra læreren bytter roller, og etter hvert samtalepartnere. I starten er spørsmålene nokså ufarlige og lette å svare på, i et forsøk på å varme dem litt opp. Hensikten er å trene dem i å tørre å stå i et standpunkt, samtidig som de får kjenne på hva dialog kan gjøre med en. Det gjelder å få øvelse i å ytre tanker og meninger, samt i å tørre å ytre seg. Gi dem øvelse i å lytte på en måte som kan gi nye perspektiver. Spørsmål det kan være naturlig å stille kan være: Hva legger du i begrepet ytringsansvar? Trenger vi ytringsfrihet? Hvis ja – hvorfor? Og hva skal veie tyngst: Frihet til å ytre eller frihet fra å utsettes for ytringer som sårer, smerter eller krenker?

Foto: Heidrun S. Røhr

Å sende elevene ut i en verden hvor de er trygge på å delta - er helt avgjørende, mener Magne Ekker.

Etiske nøtter. Etiske nøtter er en annen øvelse.

– Elevene blir presentert for ti etiske nøtter. Etter å ha lest dem, skal de individuelt rangere dem fra 1-10, samt sette en strek for hva som burde passere i ytringsfrihetens navn, og hvilke som ikke burde gjøre det. Så skal de i grupper bli enige, noe som utfordrer dem til å stå i sine egne standpunkter og samtidig evne å inngå kompromisser.

Elevene blir også trent gjennom debattøvelser.

– Vi kommer med ulike utsagn – teller ned fra tre og ber dem om å peke på en i forsamlingen som de tror mener det samme som dem selv. Dette for å synliggjøre hvor grunnleggende opptatt vi mennesker ofte er av å finne ut hva andre mener før vi tør å si noe. Hva bruker vi mest tid på? Å forme vår egen mening – eller å undersøke hvor mange som mener det samme som oss? Mange går i fella – og bruker mye tid på å tenke ut hva som er «trygt» å mene, mens vårt fokus er å gjøre studentene modige nok til å føle at deres mening virkelig er verdt noe. Og den kan gjerne være annerledes enn andres.

At unge i dag er opptatt av hva andre

mener, er ikke det minste rart, mener Ekker.

– Mye av ytringen foregår på sosiale medier – og den blir gjerne liggende der. Om jeg skrev et leserinnlegg i en avis da jeg var 18, hefter det ikke ved meg i dag – jeg kan ha skiftet mening en haug med ganger uten at noen legger merke til det. I dag er det mer bordet fanger på sosiale medier, unge har god grunn til å frykte at de legger igjen avtrykk. Problemet med det er at man ikke tør engasjere seg – fordi vi blir forbundet med det vi har ment, resten av livet. Derfor fokuserer vi på at det er lov å endre mening. Man kan få ny informasjon, situasjoner kan endrer seg – som gjør det helt naturlig å endre mening.

Hersketeknikker. Deler av utryggheten spinner også rundt at elevene ikke føler seg godt nok skolert til å mene noe.

– Derfor holder vi et retorikk-kurs med filosofen vår Joakim. Oppgaven er å forberede ungdommen på å holde en tale på konferanse, samt lære å bruke retorikk.

I den forbindelse ble det også etablert et kurs i debattkultur og hersketeknikker.

– Det viste seg at mange – og kanskje spesielt jenter, kjenner at de blir utsatt for hersketeknikker. Det kanskje verste

Trenger vi ytringsfrihet? Hvis ja – hvorfor? Og hva skal veie tyngst: Frihet til å ytre eller frihet fra å utsettes for ytringer som sårer, smerter eller krenker?

Demokratiets og ytringsfrihetens kår er i stadig endring, og det er viktigere enn noensinne med kontinuerlig fokus på feltet.

Hensikten er å la studentene kjenne på både å utøve og bli utsatt for nettopp hersketeknikker; og samtidig legge til rette for å snakke om det som skjer.

eksempelen på dette er da Greta Thunberg, 16 år gammel, ble valset over av presidenten i USA. Ekker etablerte et rollespill med tre grupper, hver med en oppgave. – Gruppene får kun vite om sitt oppdrag, som enten er hersker, forsvarer eller kjemper. I gruppa «herskere», som skal utøve hersketeknikker, bør det være minst tre i gruppa som spiller rollen. Gruppa skal så bli enige om hvordan de skal spille rollen sin. Så samles alle gruppene rundt et hesteskoformet bord, hvor de blir informert om enkle debattregler (innlegg og replikk) og god debattkultur (ikke avbryte andre, rekke opp hånda, respektere hverandre). Så starter spillet med en innledningshistorie. Det kan være at Nansenskolen har fått en lottogevinst og at man diskuterer ha pengene skal brukes på. «Kjemperne»

prøver å overtale, «forsvarerne» er mer restriktive og «herskerne» bruker hersketeknikker. – Vi pleier å åpne opp for innlegg, og gi ordet til en eller flere av «herskere» en del ganger i starten. Vi ignorerer «kjempere» en stund, før vi går inn i en mer nøytral rolle. Vi griper bare inn hvis noen begynner med personkarakteristikker. Det er meningen at man skal legge til rette litt ekstra for «herskere», så det blir gjerne høy temperatur. Hensikten er å la studentene kjenne på både å utøve og bli utsatt for nettopp hersketeknikker; og samtidig legge til rette for å snakke om det som skjer. Diskutere hvorfor enkelte bruker hersketeknikker, om man selv tyr til dem, hvilke hersketeknikker som er verst – og ikke minst hvordan man håndterer dem.

Mange – og kanskje spesielt jenter, kjenner at de blir utsatt for hersketeknikker.

i. Likevel er det ikke alltid slik. Denne oppgaven kan også brukes på andre forhold ved folkehøgskolelivet, eller mer allmenne ting.

Karikaturtegningene. For å virkelig trene seg utsetter Ekker elevene for et svært vanskelig dilemma.

– De må ta stilling til om vi skal se Jyllands-Postens karikaturtegninger, eller ikke.

– Casen går ut på følgende: I september 2005 trykker den danske avisen Jyllands-Posten (JP) tolv tegninger av profeten Muhammed under overskriften «Muhammeds ansikt». Ettersom det finnes et forbud mot å avbilde Muhammeds ansikt innenfor sunni-islam, skapte dette enorme reaksjoner rundt omkring i den muslimske verden. Over 150 mennesker mistet livet som direkte følge av demonstrasjonene. Vi spør: Kan JP sies å være ansvarlig for reaksjonene tegningene skapte? Vi skal diskutere en case fra 2005: Må vi se karikaturtegningene for å kunne diskutere saken, når vi samtidig vet at disse karikaturtegningene sårer og opprører mange muslimer? Hvis noen av elevene bruker røde lapper/sier nei, mens flertallet sier ja: Hvem skal bestemme? Hvis alle sier at man bør se tegningene, kan man bruke det som et hypotetisk eksempel: Hva om noen hadde sagt nei? Bør vi da se tegningene? Bør de som sier nei gis rett til å forlate rommet?

Vi tilbyr også fordypning i temaet identitetspolitikk og ytringsfrihet. Hva er identitetspolitikk og hva er «woke»? Folkehøgskolen er en fantastisk arena for studentene å øve seg på, mener Ekker. – De er trygge på lærerne og hverandre. Vi kan synliggjøre at det er vel og bra med gode holdninger om demokrati og ytringsfrihet, men det skjer lite om alle sitter stille i stolen. Å få elevene til å ta i bruk disse verktøyene ute i den store verden er det som gir resultater.

Å snakke om vanskelige ting. «Trygge rammer» er også en effektiv øvelse for å tørre å ytre seg. – Vi tar for oss internatlivet – og dette å beherske å snakke om vanskelige ting. Alle får utdelt to ark og en penn. De skal på det ene arket skrive ned, anonymt, ting som er vanskelig å snakke om på internatet. På det andre skal de komme med forslag til hvordan de kan bidra til trygge rammer for å diskutere disse emnene. Det kan dreie seg om alt fra sexlyder fra naborommet, til hår i sluket eller dårlig hygiene. – Vi opererer med to lapper i to ulike farger. I den ene bunken ligger de vanskelige emnene – i den andre forslag til hvordan man kan snakke om det som er vanskelig. Forslagene blir så brukt for å drive samtalen videre. Internatet er et sted studentene skal føle seg trygge og hjemme

Vi kan synliggjøre at det er vel og bra med gode holdninger om demokrati og ytringsfrihet, men det skjer lite om alle sitter stille i stolen.

Mer av det gode

Ved hjelp av samtale-kortene SNAKKES – skal elevene ved Seljord Folkehøgskule styrke motivasjonen for videre skole og arbeidsliv.

Tekst og foto: Sonja Evang

Samtalekortene er en metode for å fange opp eventuell mistriksel eller utfordringer på skolen, men også et amiljø.

- Det er et konkret verktøy for å styrke inkludering og gi støtte i nåtid, men også en mulighet til å snakke om tiden som kommer etter at man har vært på folkehøgskole. Mens elevene er her lever de i et miljø sammen med mange andre, men ikke alle har mange å sparre med når tiden her er over, sier rektor ved Seljord Folkehøgskule, Kristine Rønning.

Samtalekortene er et resultat av prosjektet «Ungt innenforskap». De er utviklet i et samarbeid mellom ansatte ved Seljord Folkehøgskole, rehabiliterings-senteret AiR og elevene selv.

- Elevmedvirkningen har vært helt uvurderlig i prosessen. Vi har fått mange konkrete innspill på alt fra fargevalg til konkrete temaer som bør inkluderes. Det er også en styrke å kunne fortelle kommende elever at dette har elever før dem vært med på å lage.

Nye mål og drømmer. Kortene fungerer som en inngangsport til samtaler mellom lærer og elev. Men de er også tilgjengelige for elevene ellers.

- I samtale med lærer stiller eleven forberedt. Til timen skal elevene ta med seg selvvalgte samtalekort; to til tre kort ut fra et ønsket tema. I tillegg får vedkommende et mestringskort: Et blankt kort hvor eleven

Siri Thorson og Kristine Rønning under kurs i attraktiv myndiggjøring.

skriver ned noe hen vil fokusere på, forteller Rønning.

Samtaleverkøyet er delt inn i fire kategorier: «Utvikling», «Livskvalitet», «Sosialt» samt «Min framtid».

- Kategorien «Utvikling» handler om å bli bevisst sine egne ferdigheter og egenskaper. Dette er en viktig faktor for å styrke selvtillit og motivasjon - og kan innebære å fokusere på tidligere mestringsopplevelser og sette seg nye mål og drømmer, sier Rønning.

Ser fram til timen. «Livskvalitet» handler om å bli klar over hva livskvalitet betyr for den enkelte.

- Temaet kan for eksempel romme søvn, fysisk aktivitet, helse, mat og økonomi.

«Sosialt» handler om å utforske hvilke sosiale relasjoner som er viktige – og hvordan man kan øke inkludering for en selv og andre.

- På folkehøgskolen foregår mye av læringen i fellesskap. Det kan være nyttig å vite hvordan elevene har det i de ulike sosiale gruppene.

«Min framtid» gir en mulighet til å reflektere over egne veivalg og mulighet for veiledning.

- Det tar utgangspunkt i elevens egne ressurser og interesser i tiden etter folkehøgskolen.

Rønning forteller at flere gir uttrykk for at de ser frem til SNAKKES-timen sin. Det har også vært verdifullt å involvere stippene. De er gode ambassadører.

Samtalekortene «Snakkes»

Styrke elevenes trivsel og tilhørighet på skolen. Bevisstgjøring av egne styrker og økt motivasjon for videre skole eller arbeidsliv.

Styrke relasjoner til lærere på skolen – SNAKKES-timene gjennomføres av andre enn linjelærere.

Fange opp eventuell mistriksel, utfordringer og gi støtte.

Et konkret verktøy for å styrke inkludering.

– Samtalekortene er et konkret verktøy for å styrke inkludering og gi støtte i nåtid, men også en mulighet til å snakke om tiden som kommer etter man har vært på folkehøgskole, sier rektor ved Seljord Folkehøgskule, Kristine Rønning.

Snakkes

Espen Bråten Kristoffersen er rådgiver for pedagogisk utvikling.

Samtalekort som menneskelig døråpner

Samtalekort i en folkehøgskole-hverdag er et skikkelig ess i ermet. Det kan styrke relasjoner, læring og ikke minst trivsel. At det kjennes trygt, enkelt og tilgjengelig er en bonus.

Samtalekort gjør det betydelig enklere for elevene å dele noe om og rundt seg selv; både personlig og faglig. Ved at elevene får et helt konkret utgangspunkt, og slipper å «finne på noe vettugt å si», kan det oppleves som trygt. Klare rammer og et enkelt spørsmål kan være den store forskjellen på om man tør å ytre noe i det hele tatt. At det å bruke samtalekort i skolehverdagen er med på å flere tør å heve stemmen er jeg ikke i tvil om. Vi snakker om et verktøy som kan være avgjørende for å bygge et inkluderende fellesskap og trygge relasjoner.

At elevene får oppleve å delta i en konstruktiv samtale er ikke lenger noe man kan ta for gitt. Med samtalekort ligger alt til rette for å få til nettopp det. Man kan legge noen kjøreregler til grunn for hvordan man møter medelevers innspill og holdninger på en trygg og god måte. Dette ligger det mye danning i. Å bruke samtalekort er rett og slett tilgjengelig, konkret og håndfast danning.

Jeg har ved flere anledninger opplevd at elevene blir nysgjerrige på andres perspektiv og ønsker å stille oppfølgingsspørsmål. Det er noe av det fineste jeg ser, og noe som ikke alltid er like lett å oppnå uten for eksempel samtalekort.

Internatlivets gleder. En stor del av det å gå på folkehøgskole er å bo sammen, og ikke minst å leve sammen. Det

finnes flere samtalekort som kan være gode hjelpemidler i møte med det å bli voksen, og som kan være med på å styrke opplevelsen av tilhørighet. Gjennom disse blir det lettere å ta opp utfordringer knyttet til det å bo og leve sammen. Vi vil jo alle at man skal bruke dobørsten, og ta ut av oppvaskmaskinen. Ro, stillhet og trygghet er også noe man setter pris på når man bor og lever sammen med andre. Det er viktig å åpne opp for at elevene kan ytre sine behov og ønsker. På den måten er vi med på å styrke trivselen på internatet, som jo er elevens hjem. Samtalekort kan med fordel brukes i settinger som det.

Så...

Dette er et fantastisk verktøy jeg anbefaler alle å bruke i skolehverdagen. Det handler ikke om å prestere med kloke ord, det handler om å være til stede sammen og legge til rette for å skape et raust og lyttende fellesskap. Vi blir kjent med sider av hverandre som man kanskje ellers aldri ville fått vite om. Å bruke samtalekort kan gi elevene en trygg ramme for uenighet, hvor målet er å forstå hverandre, ikke vinne en diskusjon med de hardeste argumentene.

Prøv gjerne samtalekort i kollegiet også. Det hender vi alle irriterer oss over kaffekopper og dobørster. Og vet vi egentlig hvordan den mest sjenerte skoleansatte egentlig har det?

Dette er et fantastisk verktøy jeg anbefaler alle å bruke i skolehverdagen. Det handler ikke om å prestere med kloke ord, det handler om å være til stede sammen og legge til rette for å skape et raust og lyttende fellesskap.

Espen Bråten Kristoffersen

I hver utgave vil Espen belyse en sak eller et tema fra en pedagogisk vinkel.

Espen har sin pedagogiske utdanning fra Kunsthøgskolen i Oslo. Han har bl.a undervist ved Romerike folkehøgskole, Bårdar akademiet, Bærum barneteater og Minken Fosheims teaterskole. Espen har jobbet som skuespiller i 12 år og kombinerer dette med rådgiverjobben i Folkehøgskoleforbundet. Ansatt siden januar 2020.

Espen jobber også som kanalvert i NRK.

Men først og fremst tenker jeg alltid på Romerike når jeg lager toast.

1 Hvorfor valgte du å gå på folkehøgskole?

– Jeg fikk tilbud om å spille en stor rolle i Hotel Cæsar, men magefølelsen min sa meg at jeg heller burde gå på Romerike folkehøgskole. Jeg begynte å drømme om Romerike fra første klasse på videregående, fordi alle jeg spilte skoleevy med, som var eldre enn meg, søkte seg dit.

2 Hva har du tatt med deg som det viktigste fra året ditt på folkehøgskole og hvorfor?

– Jeg lærte at jeg ikke skulle bli skuespiller, som jeg trodde jeg skulle bli. Jeg ble rett og slett jekket ned. Så fant jeg venner for livet som jeg henger med den dag i dag. Jeg lærte også at det å bo tett med hundre andre faktisk er veldig morsomt.

Sigrid Bonde Tusvik

Yrke: Komiker

Skole: Romerike folkehøgskole

År: 1999/2000

Linje: Teater

Foto: Daniel Bryn

3 Hva så du for deg på forhånd, og ble noe annerledes enn det du hadde forventet?

– Jeg trodde jeg skulle lære mye mer skuespillerteknikk. At jeg etter dette året skulle komme ut som en fantastisk og flink skuespiller. Skjønnte dessverre fort at jeg ikke kunne måle meg med de beste elevene på skolen. Jeg trodde også at jeg kom til å bo på skolen i ni måneder i strekk. Jeg var en av dem som dro hjem hver helg.

4 Hvordan var det å bo så tett på andre mennesker? Hva var finest, og hva var vanskeligst?

– Det var veldig koselig å bo på tomannsrom med Yngvill Kolset Haga. Vi lagde mange fine minner sammen. Vi eide en gullfisk og et busskilt som vi stjal i fylla, så alle måtte inn på rommet vårt for å sjekke busstidene.

Å dele internat var fint, selv om jeg ofte følte på at de andre internatene hadde det morsommere enn oss på A! Det var mange folk å ta hensyn til, og mye ego å forholde seg til. Men vi fant vår måte å leve sammen på.

5 Er det en tur, et prosjekt, eller en opplevelse du ofte tenker tilbake på? Hva skjedde og hvorfor husker du akkurat det?

– Jeg elsket «ord for dagen» som vi hadde hver dag før dagen virkelig startet. Så etablerte vi Romerike Grand Prix, som ble en tradisjon for kullene etter oss. Skoleturen til Krakow er også et fantastisk minne. Men først og fremst tenker jeg alltid på Romerike når jeg lager toast. Det er veldig folkehøyskolemat.

6 Hvis du skulle oppsummert folkehøgskoleåret ditt med en setning, hva ville du sagt?

Sjelssettende opplevelse som ga meg riktig retning i livet.

Tekst: Espen Bråten Kristoffersen

Foto: Privat

Forskning på vegetarmat ved norske folkehøyskoler

Mange folkehøyskoler serverer elevene vegetarmiddager én eller flere ganger i uken. Dette er et interessant tiltak for miljø og folkehelse. I forskningsprosjektet «Sustainable Eaters» – er rektorer og kjøkkenansvarlige på 16 folkehøyskoler intervjuet.

Av Anna Birgitte Milford og Marie Bogstad Ree

Noe av det mest effektive vi kan gjøre for å begrense klimaendringer og naturtap, er å spise mer mat fra lenger nede i næringskjeden, altså planter. Grønnsaker, grovt korn, nøtter og belgvekster er også bra for helsen, men hos de fleste nordmenn ligger forbruket langt unna det helsemyndighetene anbefaler.

I forskningsprosjektet «Sustainable Eaters» intervjuet vi rektorer og kjøkkenansvarlige på 16 folkehøyskoler. Vi spurte dem om deres erfaringer med matservering. I denne artikkelen presenterer vi noe av det som kom fram.

Hvorfor velger folkehøyskoler å ha vegetarmiddager? Mange av intervjuobjektene opplevde at det er blitt større fokus på bærekraft; hvordan vi kan redusere påvirkningen på klima og natur. Slike holdningsendringer i samfunnet når skolene gjennom elevene. På flere skoler var det elever, gjerne gjennom elevråd, som hadde vært pådrivere for å innføre vegetarmiddager. En rektor ved en av skolene fortalte at et bærekraftsvedtak gjort av Folkehøgskolene, var en avgjørende årsak til at de hadde innført ukentlige vegetarmåltider.

Alle skolene som var med i prosjektet, hadde en eller annen form for satsing på bærekraft som gikk på enten matsvinn, strømforbruk, plast- og klesforbruk,

transport og lignende, i tillegg til å servere vegetarmat. Noen så på dette som viktige aktiviteter som både kunne gjøre skolene mer miljøvennlige, og skape gode holdninger hos elevene:

«I folkehøgskolens natur så er jo ansvar for den verden vi bor på sentralt, uansett hvilket fag vi underviser i. Og derfor tenker jeg at bærekraft er et helt selvfølgelig og naturlig tema på en folkehøgskole. Så det er jo en motivasjon, når vi skal jobbe med dannelse og folkeopplysning for ungdom»
FHS9, REKTOR

Har det vært vellykket med vegetarmiddager? Inntrykket vi fikk var at de fleste elevene var positive til vegetarmat, og mange som var skeptiske til å begynne med, lærte seg å like maten etter hvert.

«Jeg tror mange kanskje er vant med mye kjøtt hjemmefra. Og i starten er det litt murring, at de skal ha mer kjøtt og mer kjøtt. Også har vi alltid en samtale, og forklarer de litt tankegangen bak alt. Og da skjønner de det.»
FHS12, KJØKKEN

«Det jeg liker best å høre er når guttene kommer til meg og sier: «før jeg kom hit så trodde jeg at man måtte spise kjøtt. Men det har jeg funnet ut, at det trenger jeg ikke. Det går jo helt fint. Og det smaker jo veldig veldig bra». Det er det beste på en måte. Da har vi oppnådd noe tenker jeg. Da har vi brukt det verktøyet som folkehøgskolen kan være.»
FHS16, REKTOR

De fleste hadde erfart at det fungerte best å ikke ha vegetarmiddag på en fast dag i uken, og ikke annonsere det på forhånd på menyen, men heller bare skrive «indisk gryte», uten å spesifisere at den var vegetarisk. Et par skoler som hadde erfaring med å starte med vegetarmiddager midt i skoleåret, fortalte at det var lettere å få

Sustainable Eaters

Anna Birgitte Milford og Marie Bogstad Ree arbeider som forskere hos NIBIO (Norsk Institutt for bioøkonomi). I forskningsprosjektet «Sustainable Eaters».

Målet er å få økt forståelse for hvordan forbrukere kan bidra til et mer bærekraftig norsk matsystem.

Prosjektet er finansiert av Norges Forskningsråd.

Du kan lese om prosjektet her: <https://nofima.no/prosjekt/forbrukere-i-et-baerekraftig-norsk-matsystem/>

Anna Birgitte Milford

Marie Bogstad Ree

Foto: Torild Groven

aksept hos elevene når det allerede var innført når skoleåret begynte.

Kostnadene og tidsbruken ved å lage vegetarmat ble i liten grad sett på som en stor utfordring. Bønner, erter og de fleste vanlige, norske grønnsaker er billigere enn kjøtt, så økt bruk av den typen ingredienser er en vinn-vinn-vinn både for helsen, miljøet og skolens økonomi. Bruk av prosesserte vegetarprodukter kan derimot være dyrere enn kjøtt, men med disse tar tilbereding mindre tid. Flere opplevde at det kan være mer tidkrevende å lage vegetarmat fra bunnen av, for eksempel når det er mye grønnsaker som skal kuttet opp. Bedre organisering i kjøkkenet, og det å lage klart og fryse ned mat når elevene ikke er på skolen, gjorde at dette likevel gikk fint.

Tips for innføring av vegetarmat.

En viktig suksessfaktor er å servere elevene variert vegetarmat med god smak. Oppskrifter fra internett og kokebøker ble brukt, og flere fikk tilbakemeldinger fra elevene om hva de likte og mislikte. En del hadde erfart at det er viktig å sørge for god metthetsfølelse, og anbefalte å bruke for eksempel bønner, linser og erter. Mange laget vegetariske versjonen av mer kjente retter som pizza, lasagne, taco og chili sin carne. Eller vegetarburger istedenfor vanlig burger eller spagetti med saus uten kjøtt. Andre fortalte at de brukte mye krydder og hadde latt seg inspirere av mat fra andre land, for eksempel India, og at klassiske middelhavsvegetarretter som falafel og hummus var populært.

«God mat funker. Satser på godt tilbehør og så videre. Vi har mer internasjonal mat, nye smaker, nye spennende ting. Særlig sørover i verden er det mer plantebasert, og det slår bra an.»
FHS 8, REKTOR

Salatbar var en gjenganger på mange

skoler, og dette var populært blant elevene. Det er dessuten en god måte å eksponere dem for vegetarisk mat.

For noen hadde det vært en utfordring at ansatte på kjøkkenet ikke hadde nok kompetanse når det gjaldt tilbereding av vegetarmat. Derfor hadde det vært viktig å gi dem tid til å utvikle denne kompetansen, og mange hadde latt de kjøkkenansatte gå på kurs.

«Helt til å begynne med var det nok ikke kjempebra som en helhet. Men så var to av kokkene her på vegetarkurs for to-tre år siden. Vi begynte med vegetar også før dette, naturligvis. Men selv om vi kan lage mat og produsere både det ene og det andre, så trenger man litt kunnskap om den type mat også. Det prøver vi å tilegne oss».
FHS9, KJØKKEN

En rektor fortalte at ved nyansettelser la de vekt på å finne folk med positiv innstilling til det å gjøre endringer på kjøkkenet, som å servere vegetarmat.

For å lykkes med vegetarmatsatsning, ble det generelt sett på som viktig å ha et godt samarbeid mellom de som jobbet på kjøkkenet, og med rektor. Det var også viktig at de ansatte på kjøkkenet følte et eierskap til prosjektet, og hadde en positiv innstilling til det å servere vegetarmat.

«Utviklingen må skje hos de som jobber på kjøkkenet, hvis de er negative så skjer det ikke noe utvikling, og da må du tre ting nedover i systemet og da hender det at man møter motstand eller ting, som at man får beskjed om at det her er ikke salgbart eller et eller annet sånt.»
FHS13, KJØKKEN

Flere trakk også fram betydningen av å ha god dialog med elevene, både om mat og andre ting som har med bærekraft å gjøre. Gjennomføring av endringer krever samarbeid og fellesskap.

Foto: Ida Vangen

Tips til implementering av vegetarmat på folkehøgskoler

- Skap positive smaksopplevelser knyttet til vegetarmat (stikkord: kvalitet, variasjon, metthet)
- Gi kjøkkenstab anledning til å utvikle ny kompetanse
- Vektlegg evne og vilje til endring ved nyansettelser
- Ikke kall vegetarmåltidene «Kjøttfri mandag»
- Server grønnsaksrettene først i buffeten
- Snakk om mat og bærekraft med elevene
- Det er viktig med godt samarbeid, og at kjøkkenstaben har engasjement for og eierskap til prosjektet

Fakta:

Et plantebasert kosthold er forbundet med lavere risiko for blant annet høyt blodtrykk, overvekt, hjerte- og karsykdommer, diabetes og kreft.

Med god kunnskap og planlegging kan både vegetarkost og vegankost egne seg for folk i alle livsfaser.

Dagens høye kjøttforbruk har gjort at vi er avhengige av importert kraftfôr, samtidig er det gode muligheter for å øke produksjonen av frukt, bær, grønnsaker og belgvekster i Norge.

Kjøtt, spesielt fra drøvtyggere, er forbundet med langt høyere klimagassutslipp enn plantebasert mat.

Mot og motkultur i en ny verdensorden

Det er januar 2026 og verdens eliter er samlet i Davos. De rikeste og mektigste møtes på World Economic Forum som de pleier, men i år er noe nytt: Statsledere snakker om en ny verdensorden.

“Today I will talk about a rupture in the world order, the end of a pleasant fiction and the beginning of a harsh reality (...).” Slik åpner Canadas statsminister Mark Carney talen sin. Hans analyse deles av mange i disse dager: Vi lever allerede i en ny verden hvor den regelstyrte orden er erstattet av den sterkeste rett. Hva betyr det for folkehøgskolen?

Først og fremst betyr det at folkehøgskolens samfunnsoppdrag blir tydeligere og mer prekært enn på lenge. En sentral del av oppdraget ble godt formulert i Totalberedskapsmeldingen fra regjeringen i 2025: «(...) å skape bevissthet om hva et demokrati er nasjonalt og internasjonalt, og å bidra til en motstandsdyktig befolkning med kunnskap, vilje og mot til å stå opp for demokratiske verdier.»

Vårt oppdrag er ikke bare å formidle kunnskap, vi jobber også med elevenes vilje og mot. Dette er egenskaper som ikke kan pugges til en eksamen. Vilje og mot formes på en annen måte enn teoretisk kunnskap.

Vår nærhet til elever som bor sammen i mangfoldige fellesskap, vårt fokus på praksis og dialogbasert undervisning, blir noen ganger avleidt som lek og bortkastede skattepenger. Skoleslaget vil alltid måtte forsvare seg mot de som måler samfunnsnytte i markedsverdi. Jeg ber dem måle verdien av vilje og mot.

Siden Grundtvigs protest mot latinskolen har folkehøgskole vært motkultur. Å utdanne folk til et arbeidsmarked er mindre viktig for folkehøgskolen enn å danne demokratiske medborgere. Slik blir det pedagogiske politisk i en ny verden.

Filosofen Jon Hellesnes diskuterer dannelse som sosialisering. Han hevder sosialiseringen kan gå i to retninger:

Dannelse eller tilpasning. Tilpasning innebærer at mennesker sosialiseres på plass innenfor rammene. Dannelse er derimot en form for sosialisering som utvikler evnen til å reflektere over disse rammene og forutsetningene deres, skriver Hellesnes. Dannelse utvikler dømmekraften, fornuften og den individuelle autonomien.

Dette er forutsetninger for den «kunnskap, vilje og mot» som en motstandsdyktig befolkning trenger. Motstand mot hva? Vi lever innenfor markedslogikkens rammer. «There is no alternative» sa Margaret Thatcher allerede på 80-tallet, og det har lenge vært vanskelig å se at en annen verden er mulig.

Den behagelige fiksjonen Carney snakket om i Davos, er forestillingen om at makten følger internasjonale, demokratiske spilleregler. Denne samfunnskontrakten er ikke «truet» eller «under press» – kontrakten er brutt. Vi må slutte å late som noe annet. De nye elitene kjemper ikke for demokrati og menneskeverd – det må vi gjøre.

Folkehøgskolen har tradisjon og ryggrad for å være en pedagogisk motkultur. Men er vi klare til å være politiske igjen når det kreves? Nå som vår politiske motpol står så tydelig frem?

“The powerful have their power”, sier Carney, “But we have something too – the capacity to stop pretending, to name reality, to build our strength at home and to act together.”

Motstandsdyktighet krever kunnskap, vilje og mot.

Kommentarer eller innspill?
Tekstene legges ut på Instagram @filoso.finn

Siden Grundtvigs protest mot latinskolen har folkehøgskole vært motkultur. Å utdanne folk til et arbeidsmarked er mindre viktig for folkehøgskolen enn å danne demokratiske medborgere.»

Finn I. Birkeland

Husfilosof og hovedlærer ved forfatterlinjen Skriveverkstedet, Åsane folkehøgskole. Har mastergrad i filosofi og beskrives som et varmt, samfunnsengasjert, reiselystent menneske.

Folkehøgskolene er kjent for sitt brede utvalg av fag; fra filosofi og friluftsliv, til musikk, film og foto. Felles for mange av de kreative fagene er at elevene ofte blir undervist av profesjonelle kunstnere.

På Sund folkehøgskole kan elevene møte kunstoffotograf

Janne Amalie Svit

Bio:

Norsk fotograf, utdannet ved Kent Institute of Art and Design i England og Norsk Fotofagskole. Hun har base på Verdal, litt nord for Trondheim.

Svits arbeid er nært knyttet til hennes forhold til omgivelsene i nord, et sted mange vil oppfatte som ute i ingensteds. Arbeidene hennes kan sees som en visuell dagbok som undersøker det uhyggelige, uro og den menneskelige tilstanden.

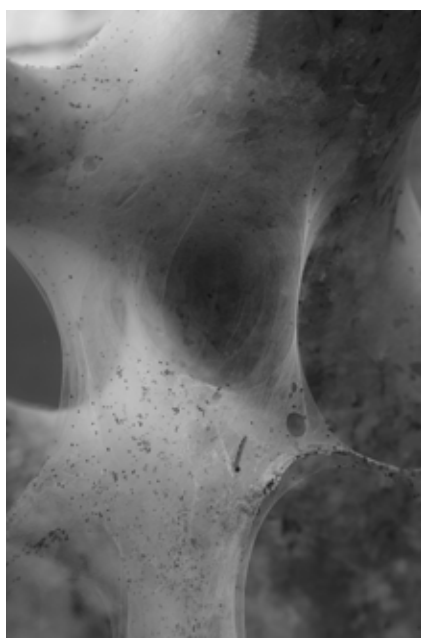

– Hvordan bruker du din kunstneriske praksis inn i undervisningen?

– Å jobbe profesjonelt med faget jeg også underviser i, gir meg anledning til å ta med ferskvare inn i klasserommet. Vi kan snakke om hva som rører seg i fagfeltet til enhver tid, og ikke minst har jeg med meg en sult som jeg håper og tror smitter over. At elevene ser og opplever hva det betyr i praksis å jobbe med fotografi. Det er jo ikke en ni-til-fire-jobb, men består av et lappeteppe av økonomi og praksis. Det tror jeg er svært nyttig at de får med seg.

– På hvilken måte inspirerer elevene deg i ditt kunstneriske virke?

– Gjennom samtaler om fotografiet og om det å være menneske, ligger det en gullgrube av inspirasjon og refleksjon. På Sund er de fleste elevene på samme alder, mange rett fra videregående skole. Jeg opplever at jeg har tilgang til en bestemt alders verdier, opplevelser og erfaringer – som å konstant ta pulsen på hva som rører seg i denne aldersgruppen. Deres referanser gir meg energi og inspirasjon til å se på eget arbeid annerledes. De gir meg et annet blikk, om du vil.

Janne Amalie
Svit er tilknyttet
kunstnerkollektivet
A Female Gaze,
bestående av ti
kvinnelige fotografer
med tilknytning til
Norge. De har siden
2021 arbeidet for å
synliggjøre og styrke
kvinnelige fotografers
praksis.

Vil vi ha mangfald?

Mangfald blir hylla som eit ideal i folkehøgskulen – men kva meiner vi egentleg med det, og kor langt er vi villige til å gå når verdiar kolliderer?

Internasjonalt utval arrangerte i 2021 eit web-seminar med fokus på demokrati, der stortingsrepresentant Kamzy Gunaratnam var gjest og forelesar. Ho opna seminaret slik: Vi ønsker et mangfoldig samfunn. Ho knytte mangfaldet til deltaking og avgrensa si tenking omkring mangfald ved å fokusere på representativitet. For folkehøgskulen er dette ei fruktbar tilnærming, då vi i det daglege skal ha danning og demokrati med som visjonære fyrlys for å gi skuleliv og undervisning ei tydelig retning.

Ein fire år lang prosess, som enda ut med ei revidert lov om Folkehøgskule, starta med *NOU 2022: 16. En folkehøgskole for alle – Vilkår for økt kvalitet og mangfold i folkehøgskolene*. Utvalet, som gjorde ein grundig gjennomgang av ulike sider ved norsk folkehøgskule, la stor vekt på *mangfald*. I NOU-rapporten er ordet *mangfald* blitt brukt ikkje mindre enn 156 gongar. Til tross for dette blir ikkje omgrepet drøfta inngående og heller ikkje eintydig definert. Det blir tatt for gitt at dette er eit positivt lada omgrep, og vil bidra på ein god måte til det norske samfunnet, og det blir understreka at dette er eit føremål som vil bidra til folkehøgskulen si rolle som samfunnsinstitusjon:

Mangfold i elevmassen og blant ansatte på en skole øker skolens kreativitet, innovasjonsevne og problemløsningsevne. Mangfold er viktig både med hensyn til kjønn, legning, etnisitet, erfaring, religion, kognitive evner og personlighet. (NOU 2022 16, s. 97)

Det blir vidare hevda at mangfald er ein føresetnad for at folkehøgskulane skal fylle sitt mandat om danning.

Mangfald i elevmassen blir halde fram som eit ideal, og vidare at mangfald i gruppa av tilsette i kombinasjon med eit mangfald av skular, er verktøy for å bidra til elevmangfaldet. Mangfald blir også knytt til å skape rom for elevar med nedsett funksjonsevne, elevar frå minoritetsgrupper og elevar frå grupper med lav sosioøkonomisk status. Slik skal folkehøgskulen vere eit tilbod til alle. For ein framtidsretta folkehøgskule er det også viktig å legge til rette for eit mangfald av meiningar og for evna til utvikling av mellommenneskelege relasjonar. Mangfald blir slik halde fram som ein viktig del av folkehøgskulen sitt samfunnsmandat.

For å sikre at dette blir verkeleggjort, er det i NOU-rapporten foreslått at det skal opprettast ein mangfaldspott, der skulane kan søke om ekstra midlar til sine prosjekt. Utvalet foreslår også rapporteringsplikt og kanskje mangfaldsindikatorar som skulane må arbeide etter. I etterkant av eit slikt arbeid kan ein samle inn data og lage statistikk over mangfaldet i skulane. Endeleg så foreslår ein også at søknader om oppretting av nye skular også skal gjere greie for korleis dei vil arbeide med mangfald.

Det er med andre ord svært sterke føringar i NOU-rapporten, som har enda ut med ein revidert føremålsparagraf for folkehøgskulen, der det å *bidra til mangfald* har like tung vekt som *danning* og *folkeleg opplysning*. Dette må skulane ha eit forhold til, og levere på. Det er ikkje enkelt. NOU-rapporten manglar den diskusjon og refleksjon som skulane og organisasjonane må ta no i etterkant. Kamzy Gunaratnam sitt fokus på representativitet kan kanskje bidra til å

gi dette arbeidet ei retning. Til tross for at mangfald er og har vore eit fyndord, og blir halde fram som ein viktig verdi på mange områder i samfunnet, ikkje minst på politisk nivå, er det i utgangpunktet eit nøytralt ord som i skiftande tider må fyllast med nytt innhald. Å definere kven som må inn i skulane for å skape mangfald, er vanskeleg. I den pågåande debatten i kommentaravisene om norsk kultur, understrekar Frank Rossavik (Aftenposten) at vi alle er del av ein minoritet: *Hver minoritet anser seg som undertrykt av en majoritet*. Poenget er å sette fokus på den norske einskapskulturen som fleire etterlyser. Denne kulturen er ein sum av mange kulturuttrykk, konfliktar og spenningar som har bidratt til å forme landet og kulturen slik den er i dag. Vår evne til å leve med dette og jobbe med det, er viktig for vår felles framtid.

Motstanden mot det framande, og mot innvandring, har dei siste åra vore aukande. I januar har vi sett bisarre utslag av dette frå USA. Fleire stader i Europa har parti med motstand mot innvandring fått vind i segla. Det er ofte argumentert med dei konfliktar og vanskar som innvandring, kombinert med manglande integreringstiltak, skaper. Slik blir mangfald til noko negativt, og brukt som argument for å fremme det motsette – ynskje om eit meir homogent samfunn. Vi må spørje oss sjølv om vi har, eller ynskjer å ha, eit mangfald i Norge. Vi dyrkar verdiar som vi skulle ønske var universelle, men det er dei ikkje. Det kan ofte sjå ut som vi gjerne vil ha mangfald, så lenge det ikkje er i strid med våre eigne verdiar. Eg har erfaringar frå arbeid med integrering av flyktningar, frå den tida integreringsprogram

vart innført som obligatorisk for alle som kom som asylsøkjjarar eller overføringsflyktningar. Det er liten tvil om at dette hadde meir preg av assimilasjon og einsretting enn mangfald.

Å fremme mangfald er såleis paradoksalt, fordi vi i liten grad inkluderer verdiar som vi ikkje vil stå for. Like fullt er desse til stades i det norske samfunnet, og ikkje minst får våre elevar kjenne på dette i møte med andre kulturar – dersom dei får vere med på reelle dannelsesreiser. Dersom vi skal kunne halde fast ved mangfald som eit ideal må vi akseptere at det er ei spenning mellom idealet om mangfald, og ønsket om å ta vare på det vi trur og meiner er norsk kultur, norske verdiar og eigenart. Frank Rossavik avsluttar sin artikkel i Aftenposten med å understreke at *samtale, politikk og tid* kan løyse konfliktar. Folkehøgskulen er i ein posisjon der ein kan bidra til å artikulere denne spenninga, bruke tid, skape samtalane og med det avdekke dei spenningane som til dels er usynlege. Målet i mangfaldsarbeidet må vere å skape det fellesskapet som vi uansett er avhengige av for å fungere fredeleg saman, samstundes som ein diskuterer kvar grenseoppgangane er. Mangfald utan fellesskap, kunnskap og samtale vil aldri fungere. For folkehøgskulen som samfunnsinstitusjon og dannelsesarena, er dette i sentrum av arbeidet. Den pedagogikk og læring som skulane skal bidra til, kan vere ein del av mangfaldet, uavhengig av kven elevgruppa er samansett av. Eigenutvikling og læring er delar av dette, men *opplysning nedanfrå* skal vere sentralt i samtale og undervisning. Elevane sin bakgrunn,

I NOU-rapporten om folkehøgskulen, blir det også slått fast at folkehøgskulane faktisk er mangfaldige. Vi finn eit breitt spekter av linjer og valfag som dekker det meste av interesser.

Einar Opsvik

er tidligere leder av Folkehøgskoleforbundet. Han spiller obo i et symfoniorkester, samt saxofon og piano. Er en lesende og skrivende person, men også praktiker. Bidrar i magasinet med blant annet ideologiske innspill.

meningsdanning og medverknad er sentralt. Med det som utgangpunkt skal det noko til om ikkje kvardagen uansett blir mangfaldig. Så blir det alltid ei eksistensiell utfordring å fokusere på det som vi ser på som viktig for oss, og korleis vi handterer dette i møte med andre menneske, folkegrupper, andre behov, framande tankar, idear, haldningar og verdiar.

For å gjere formålet om mangfald til ei positiv kraft i det pedagogiske arbeidet på skulane, er det behov for tilsette som har ei brei allmenn orientering, og som kan omsette samfunns- og dannelsesperspektiva til konkrete samtalar og diskusjonar, som endar ut med eit respektfullt ueinighetsfellesskap. Det er også eit dilemma å meistre arbeidet med mangfald når dei ulike skulane blir stadig meir spesialiserte og tilset fagfolk med spisskompetanse. Dette er krevjande for rektor som pedagogisk ansvarleg, for lærarar som skal vere pedagogar og stå i det opne, og for andre tilsette som møter elevar i det daglege. Når både elevgruppa og gruppa av tilsette er representative for det norske samfunnet, kan kvardagen og diskusjonen bli både lærerik og dannande.

I NOU-rapporten om folkehøgskulen, blir det også slått fast at folkehøgskulane faktisk er mangfaldige. Vi finn eit breitt spekter av linjer og valfag som dekker det meste av interesser. Uansett vil ein kunne oppdage at elevgruppa er mangfaldig, dersom ein evnar å bygge trygge relasjonar, og greier å utfordre den einskilde på kven ein er, kva ein står for, og bidra til å skape det mot som må til for å bli ein deltakar i samfunnet og samtalen.

Norge rundt

Her er det som har skjedd rundt om i landet siden sist

ROMERIKE // DISTRIKTMØTE

Perfekt start på året

Det ble et strålende distriktsmøte på Romerike folkehøgskole.

Deltagerne fikk oppleve konsert-forestillingen «Formødre» med Sara Aimée Smiseth, ord for dagen, sang, kor, musikalsk foredrag med Rasmus Skov Borring fra Folkehøgskolernes Forening i Danmark, gode gruppediskusjoner med «del og stjel», festmiddag med sang og hygge og ikke minst allsangkveld ved flygelet.

Det hele ble avsluttet med foredrag av Marianne Mørk Larsen. En flott innføring i kommunikasjon og alt som hører med.

Staben på Romerike folkehøgskole var et nydelig vertskap som ga deltagerne en perfekt start på det nye året. En stor takk til alle skolene som valgte å delta.

1 Rasmus Skov Borring fra Folkehøgskolernes Forening.

2 Angelina Christiansen i presentasjon med Espen Bråten Kristoffersen.

3 Marianne Mørk Larsen holder foredrag om hvordan man kan lykkes med kommunikasjon, gleden med å lede ulike personligheter, hva som skal til for å få folk til å utvikle seg og hvordan du kan presentere med gjennomslags-kraft.

4 Det ble rapportert om et strålende distriktsmøte på Romerike.

Alle foto: Espen Ludvigsen

Min Su Jang, Kjersti Vatnan Ekman og Masayo Sato på kurs for nye lærere.

NORDRE FOLLO // KURS

Kurs for nye lærere del 2

Del to av kurs for nye lærere ble avholdt fra 8.-9. januar på The Well.

En fantastisk gjeng med overskudd, lyst og energi. To fine dager hvor kurslederne Kjetil Hallre fra Ringerike Folkehøgskole og Frida Isungset fra Sogndal folkehøgskule ledet trygt gjennom programmet.

Det var faglig påfyll, gode samtaler, erfaringsdeling, kaffe, te og herlige mennesker; akkurat som det bør være. Fremtiden ser lys ut.

Takk til Romerike Folkehøgskole, Hadeland folkehøgskole, Peder Morset folkehøgskole, Skogn folkehøgskole, Bømlo Folkehøgskule, Jæren Folkehøgskule og Agder folkehøgskole for deltakelsen.

➔ Ny mulighet for kurs for nye lærere 3.-6. august under Folkehøgskoleuka 2026.

Fredrik Møller-Hansen, Arnt Ole Grimstad og Morten Eikenes øver på sang før kveldens kor-konsert.

HADELAND // REKTORMØTET 2026

Politikk, sang, beredskap og ytringsfrihet på dagsorden

Politikerdebatt, sikkerhet- og beredskap og ytringsfrihet var blant temaene under Rektormøtet på Sanner i januar.

På årets rektormøte kom politisk rådgiver i Kunnskapsdepartementet, Ingrid Tønseth Myhr på besøk, før politikere fra Utdannings- og forskningskomiteen på Stortinget møtte fram. Leder i venstre Guri Melby, fraksjonsleder i Arbeiderpartiet Åse Kristin Ask Bakke, Hege Bae Nyholt fra Rødt og rådgiver i Senterpartiet Ibrahim Ali kom for å snakke om utfordringene og mulighetene for folkehøgskolene.

På programmet sto også fakkelvandring til Søsterkirkene der det var orientering

om kirkene og Granavolden, før Kristin Bjerkerud fremførte nydelige sangnumre. Deretter ble filmen Folktales fra Pasvik folkehøgskole vist på storskjerm.

På dag to av rektormøtet sto sikkerhet- og beredskap i sentrum - og siste dag fikk de fremmøtte besøk av Ytringsfrihetsskomisjonens Kjersti Løken Stavrum, som tok utgangspunkt i «Unge stemmer i en støvende tid»: Hvordan kan folkehøgskolen dyrke modige, reflekterte stemmer?

De fire styrelederne dro dessuten i gang drøftinger, som skal diskuteres videre fram mot neste års rektormøte.

1 Den spektakulære jubileumskonserteren hedret historien - og viste hvilken rolle Romerike Folkehøgskole fortsatt spiller som levende kulturarena. 2 Tvillingsøstrene Liv Gregersen Kongsten og Åse Aulstad var elever ved Romerike folkehøgskole skoleåret 1956-57. 3 – Jeg fikk et veldig fint møte med elevene ved skolen før middagen, som stilte mange gode spørsmål, og satte pris på å få feire alle som har skapt og som skaper Romerike Folkehøgskole, sa statsminister Jonas Gahr Støre.

Foto: Erik Håsen

ROMERIKE // 150 ÅRS-JUBILEUMSFEST

Storslagen festkveld på Romerike

Romerike Folkehøgskole markerer 150 år som skole og kulturinstitusjon i 2026 – og i januar holdt de en storstilt forestilling i musikkens, historiens og fellesskapets ånd. Jonas Gahr Støre og Guri Melby var blant gjestene.

10. januar 1876 startet det første kullet på det som da het Akershus Amtsskole. Gjennom halvannet århundre har skolen vært et sted for danning, skaperglede og møte mellom mennesker.

Jubileumskonserteren Mot Lys, hentet fra skolens motto på 1940- og 50-tallet, pekte på skolens verdigrunnlag: troen på utvikling, fellesskap og menneskelig vekst. Skolekoret, skolens juvel, sto

sentralt i forestillingen. Koret har gjennom generasjoner vært en bærende del av skolens identitet og musikkliv. Sammen med solister, band og innslag fikk publikum møte et fyrverkeri av en konsert, med et uttrykk som speilet skolens unike kulturarbeid.

Jonas Gahr Støres tale
Statsministeren var blant de prominente gjestene denne kvelden. I sin tale la han vekt på at selv om det aldri ble slik for ham, altså at han gikk på folkehøgskole, trengs ikke bare skarpskodde økonomer, samfunnsvitere, jurister og ingeniører med gode karakterer i omstillingene foran oss. Det trengs også nysgjerrighet, oppfinnsomhet og kreativitet.

– Til å møte noe vi ikke kan lese oss til. Men som når utfordringen kommer, har det i seg at dette kan vi klare sammen. Kritisk tenkning – utrolig verdifullt og utsatt i vår tid – hvor alt går så fort, og hvor noen med sterke meninger regjerer over andre. God dømmekraft, evne til å reflektere og si sin mening, evne til å samarbeide godt med mennesker med en annen bakgrunn. Evnen til å stille maktthavere til ansvar, stille gode spørsmål, som elevene borte på låven her for en time siden. Og evnen til å skape gode, trygge fellesskap. For meg, så vil jeg si det på denne måten: For alt dette så trenger vi dannelse. Og det er ikke et sånt slags 'høyborgerlig ideal' om 'de dannede', men dannelse er noe vi alle må ha i oss.

ELEVERUM // FILMFESTIVAL

Demokrati på lerretet

«Hvordan skal vi bevare demokratiet?» Det var den røde tråden under Movies on War i november; filmfestivalen om krig og konflikt, for fred og forsoning. Blant publikum var elever fra Toten folkehøgskole.

Tekst og foto: Sonja Evang

Movies on War har utviklet seg til å bli et imponerende arrangement. Sentralt står en rekke tankevekkende filmer, og i tillegg til filmvisningene var det foredragsholdere og gjester som Åsne Seierstad, Ayesha Wolasmal, Didrik Söderlund og Knut Storberget. Det var også utstilling med bilder fra Fatima Hassouna som ble drept av Israelske styrker i Gaza i 2025 - og som filmen Put Your Soul on Your Hand and Walk (Sepideh Farsi) handler om.

Toten folkehøgskole på festival. Samtlige av Toten folkehøgskoles elever tok turen til Elverum.

– Jeg har kjent til arrangementet i flere år - og har vært nysgjerrig. Elverum folkehøgskole er jo med på å gjennomføre denne festivalen. Så vi bestemte oss endelig for å bytte ut den årlige teaterturen, som vanligvis går til Nationaltheatret - og heller dra på festival, forteller inspektør Bjørn Veland.

Han har ansvar for psykologi og ledelse på Psykologi Pedagogikk Ledelse-linjen. Elevene tilbragte en hel fredag på festivalen med en lunsj midt på dagen.

– Dette er en variert gruppe mennesker - og elevene har ganske ulike interesser. Festivalen har nok sånn sett mer relevans for noen enn for andre, men dette er uansett en fin måte å få i gang en diskusjon rundt viktig tematikk. Inntrykkene vi har fått her brukes både som utgangspunkt for vårt lørdags-seminar, ikke minst i faget Demokrati og Dannelse.

Svensk film. Elevene så den svenske filmen Hacking hate. I denne prisvinnende,

thriller-aktige dokumentaren infiltrerer journalisten My Vingren høyreekstreme grupper på internett. Men det har sin pris. – Utrolig sterk film, sa Hege, Eira og Frøya etter visningen. En ting er hvordan filmskaperen utsetter seg selv for fare for å lage filmen, men det gjør også inntrykk når man tenker på hvor mye arbeid som er blitt kondensert ned til en film på 1,5 time.

Elevene var også med på Didrik Söderlinds foredrag om konspirasjonsteorier i Norge. I dagens digitaliserte samfunn flourerer konspirasjonsteorier som aldri før, og brukes som et bevisst ledd i mange propaganda-apparater. Også i Norge ser vi at stadig flere stiller seg skeptiske overfor massemedier og helsemyndigheter, en trend som eksploderte under pandemien, med katastrofale følger.

– Hvilke konspirasjonsteorier gjør seg gjeldende, og hvordan kan vi hente tilbake igjen de som faller utenfor? spurte Söderlind, som jobber som rådgiver i Human-Etisk Forbund. Han har hatt et blikk på antidemokratiske og konspirasjonsteoretiske miljøer i over 20 år.

– Frister det å besøke filmfestivalen til gjentagelse?

– Absolutt. Så får vi ta en beslutning om vi reiser alle sammen, eller en gruppe med spesielt interesserte, sier Veland.

Movies on War

Internasjonal filmfestival i Elverum som setter søkelys på krig, konflikt, fred og forsoning gjennom film.

Festivalen ble etablert i 2011 og arrangeres årlig i november.

Programmet består av norske og internasjonale filmer, kombinert med samtaler, debatter og foredrag som gir publikum økt forståelse for både historiske og pågående konflikter.

moviesonwar.no

Et knippe av elevene fra Toten Folkehøgskole, som kom i buss fra skolen som ligger en time og et kvarter unna Elverum.

Mennesket først

Hun har stått med én fot i den frilynte og den andre i den kristne folkehøgskolen i over 25 år. For **Hilde Maria Nicolaisen** kjennes det derfor helt naturlig med sammenslåing.

Tekst og foto: Sonja Evang

Hun kommer rett til intervju fra overnatting hos moren, som er professor i religionsdidaktikk. Mangfold og dialog har alltid vært i fokus i hennes arbeid.

– Moren min er aktivist og rettferdighetskjemper; hun er den type menneske som virkelig engasjerer seg. I møte med hennes iver og engasjement blir jeg nesten flau over at jeg ikke gjør mer her i verden. Lærdommen jeg alltid har tatt med meg er denne: Man må ha respekt for menneskeverdet og menneskers ulike livssyn.

Uredd. Den er noe Hilde Maria tenker stadig mer på, denne arven hun har som preste- og professordatter.

– Faren min var prest, og for ham var det viktig med gode møteplasser. Han jobbet kontinuerlig med å skape inkluderende fellesskap. Så da jeg kom til folkehøgskolen på Sunnmøre, var det naturlig å tenke ut hvordan vi kunne inkludere asylsøkerne og det flerkulturelle som fantes der. Jeg søkte midler fra kommunen og arrangerte Dansens dag i ti år.

Hilde Maria har et brennende engasjement for at vi mennesker ikke skal være så redde for hverandre.

– I kirken og i arbeidet til KFUK-KFUM, som jeg vokste opp i, var det lav terskel for inkludering – alle var velkomne. Det var også en ureddhet som jeg likte - vi ble alltid oppfordret til å engasjere oss og opptre. Faren min kunne si: Hilde, nå er det din tur til å synge, lese eller spille orgel på gudstjenesten. Det handlet om å få og ta ansvar – på en god måte.

Frilynte i baren, kristne i peisestua. Og kanskje var det her tankegangen om å stå samlet ble plantet.

– For meg kjennes det selvfølgelig å stå sammen. Dette er en visjon jeg har hatt helt siden jeg startet i folkehøgskolen.

Hilde Maria tenker tilbake til den første tillitsvalgtkonferansen hun var på på Fefor.

– Etter dagens program skulle vi sosialisere. Til min store overraskelse oppdaget jeg at alle fra frilynt side sto i baren, mens de fra kristen side satt i peisestua. Jeg satte meg i baren og undret meg over dette kunstige skillet. Ikke minst at det for alle andre virket så åpenbart at slik måtte det være.

For Hilde Maria føltes det unaturlig.

– Jeg har utfordret organisasjonene på et mindre tydelig skille helt siden jeg kom

Bio:

Hilde Maria Nicolaisen har jobbet i folkehøgskolen i over 25 år. Hun jobber i dag som Internat- og SoMe-leder ved Møre folkehøgskule.

Hun er kjent som en tydelig stemme for dialog og brobygging mellom frilynte og kristne miljøer.

Hun er et friluftsmenneske med forkjærlighet for fjell, klatring og toppturer og har tidligere vunnet løpet «Hasundgotrypa».

«Faren min var prest, og for ham var det viktig med gode møteplasser. Han jobbet kontinuerlig med å skape inkluderende fellesskap.»

til folkehøgskolen for mer enn 25 år siden, spesielt gjennom min tid i Noregs Kristelige Folkehøgskolelag i 13 år – hvorav ti år var som nestleder. Jeg har hele tiden tenkt brobygging, samt en overbygning som heter Folkehøgskolene i Norge. Hver skole må være såpass selvsikker og trygg på seg selv at de kan definere sitt verdigrunnlag under en felles paraply. Det er så mye som forener oss, og jeg tror vi alle ville ha stått sterkere om vi sto sammen.

Trække på tærne. Men brobyggeren, som hun kaller seg, ser også at det finnes skjær i sjøen.

– Noen tenker sikkert at det er naivt å tenke slik jeg gjør. At det er faktorer jeg ikke tar ordentlig på alvor. Det være seg eierinteresser, økonomi eller såkalte uforenlige forskjeller. Men sannheten er at jeg syns tanken om å stå sammen bør trumfe alt dette. Og jeg syns det er feigt å unngå diskusjonen fordi det kanskje er lettere å ikke ta den. Jeg forstår frykten for utvanning av kristen formidling, at andakter på samlinger skal forsvinne - og jeg forstår frykten for misjonering når skolene skal markedsføres under samme paraply. Men begge parter bør gå i seg selv.

– Noe av vår utfordring er utydelighet, vi er for redde for å trække hverandre på tærne – det letteste er å ikke snakke om det. Vi ser det når vi er samlet – man er for redde for at noen skal bli ukomfortable. Jeg tror ikke det er rett vei å gå.

– Hva kan suksessfaktoren være? Hva må begge parter gjøre hvis det skal fungere.

– Ser man på hvilket ord som er overordnet i alt fredsarbeid, så er det ordet dialog. Vi snakker så fint om at dialogen er vårt viktigste arbeidsredskap i folkehøgskolen. Vi utfordrer ungdommene på dialog både når det

gjelder små hverdagsutfordringer og store verdensproblemer.

Jeg tror på dialog og samtaler, nysgjerrighet og åpenhet. Vi som fremmer dialog må også klare å snakke sammen.

Modige og rause. Fordelene med å bli sammenslått er åpenbare, ifølge Hilde Maria.

– Det er nedgangstider og utad, rent politisk, er vi utvilsomt sterkere om vi står sammen. En annen ting er hva vi faktisk viser elevene: Å respektere hverandre er et viktig signal i den verden vi lever i nå. Gi dem håp for fremtiden, rett og slett. Vi har jo denne frasen «det er ikke rart det blir krig her i verden». Vi har mulighet til å lære elevene noe livsviktig: At vi kan skape fred og forståelse, som to små organisasjoner. Vise at det er mulig å stå sammen - være så modige og rause med hverandre, at vi får det til å fungere på tvers av forskjeller. Jeg tror vi er på vei dit - men det går sakte - og det gjør meg litt trist.

Hun frykter at vi på begge sider blir slitne av prosesser som strander.

– Stagnasjon kan gjøre oss motløse, selv om man er optimist i utgangspunktet. Men, jeg forsøker å fokusere på alt det gode som har skjedd. Frilynt og kristen side er jo nå samlokalisert i Brugata. Og organisasjonene har aldri jobbet tettere enn nå. Så, vi nærmer oss hverandre litt etter litt, og jeg er veldig spent på veien videre.

Mandatet vårt er å danne mennesker og gode samfunnsborgere, det er hovedoppgaven vår – og som Grundtvig selv sa det: Mennesket først, kristen så. Jeg sitter ikke med alle svarene her, men jeg er som sagt overbevist om at dialog er det riktige stedet å begynne. For ofte har jeg opplevd at folk har behov for å si at de ikke er kristelige. Da har jeg utfordret dem til å definere hva de faktisk er – i stedet for å

Hilde Maria er en eventyrer og tindekvindetur står ofte på programmet. – Vi etablerte nettverket Tindekvindene for å skape et fellesskap. Det er viktig for meg med nettverk og møteplasser hvor vi kan utfordre oss selv, føle mestring, ta ansvar og lede an.

definere noe de ikke er. Hva er det å være frilynt? Og, den nye folkehøgskoleloven sier tydelig hva vårt oppdrag er: Å fremme allmenndanning, folkelig opplysning, aktivt medborgerskap og respekt for menneskeverdet. Skolene skal bidra til mangfold og være åpne for alle. Vi trenger mangfoldet av elever og vi trenger mangfoldet av skoler.

Løper med notatblokk i lomma. Og Hilde Maria brenner fortsatt sterkt for folkehøgskolen.

– Nå er jeg internatleder og markedskoordinator på Møre. Jeg sitter i ledergruppa og får jobbe med skoleutvikling. Det er viktig for meg å få brukt erfaringen min fra mange år i folkehøgskolen. Men jeg elsker å være lærer også, så jeg er ikke vond å be om jeg trengs. Jeg får ofte ansvar for klatreundervisning og friluftsfag; da tar jeg gjerne med meg elevene i minibuss og drar på topptur eller vi finner oss et flott klatrefelt. Det unike med lærerrollen i folkehøgskolen er at du bygger karakter, ikke setter karakter. Det

er en kjempeviktig forskjell. Og jeg liker å gjøre forskjellige ting, så gjennom tidene har jeg vært danselærer, idrettslærer og friluftslærer.

– *Er det vanskelig for deg å holde deg i ro?*

– Jeg vil heller si at det er vanskelig for meg å fokusere og være til stede om jeg ikke finner balansen med aktivitet. Det ene utelukker ikke det andre. Vi mennesker er jo skapt for bevegelse. Jeg føler at jeg lever ute i naturen og i fjellene - jeg har alltid med meg joggesko og klatresko. Det er noe med å ta vare på hele seg. Jeg blir rett og slett mer kreativ hvis jeg tar meg en løpetur; det er ikke uvanlig at jeg løper med en notatbok i tilfelle jeg skulle måtte notere noen gode tanker. Om jeg har et problem - syns jeg ofte at det løser seg etter at jeg har vært i bevegelse. Det er det samme som filosofene i det gamle Hellas, som gikk og pratet. Om man lar ting få synke inn, ser man gjerne det man skal gjøre fra et annet perspektiv.

Mestring og mål. Hilde Marias draging mot naturen kan ha noe med oppveksten i Tromsø å gjøre.

Vi mennesker er jo skapt for bevegelse. Jeg føler at jeg lever ute i naturen og i fjellene - jeg har alltid med meg joggesko og klatresko. Det er noe med å ta vare på hele seg.

Hilde Maria giftet seg med Lars-Olav i 2024. Vielsen skjedde i Svalbard kirke. Paret traff hverandre i forbindelse med et motbakkeløp.

– Den ligger nok dypt forankret i meg denne dragingen nordover; jeg føler jeg har hatt den hele livet. Det var sikkert noe av grunnen til at jeg dro til Svalbard også, samt behovet for å bestige tinder. Jeg har alltid vært glad i å være ute og alltid ønsket å prøve nye ting; utfordre nye sider i meg selv. Det hender at jeg tenker, når jeg står der midt oppe i fjellveggen: Hva gjør jeg egentlig her? Det kan jo være ugjestmildt noen ganger. Men sannheten er at jeg også elsker det fordi det utfordrer meg; det krever en helt spesiell tilstedeværelse og konsentrasjon. Og når jeg er ferdig kjenner jeg mestring, og mestring bygger karakter - og karakter gir selvtillit. Jeg elsker rett og slett å sette meg mål.

– *Du feiret 50-årsdagen din med tindebestigning?*

– Det var rett etter korona - og vi kunne være maks 30 personer sammen ute, den lørdagen jeg fylte år. Søndagen åpnet de opp og vi kunne være alle. Så jeg inviterte rett og slett til fjellbursdag. Feiret på toppen i kjole og med kake som ble pyntet med krem fra boks. Med 50 spreke tinde-kvinner.

Mannen i mitt liv. Men selv en dame som Hilde Maria kan gå tom.

– Jeg har en ganske ustoppelig energi, så det skjer sjelden. Men forleden var jeg faktisk helt tappet. Jeg lå rett ut på sofaen, noe jeg ikke har gjort på et år. Jeg er ikke noen sofasliter. Mannen min sa at det der varer i en time så er du på igjen. Og det stemte.

– *Du er forholdsvis nygift?*

– Ja, jeg traff mannen min i forbindelse med et motbakkeløp. Jeg sto og smilte i startgropmylderet - og han trodde at jeg smilte til ham. På toppen der gjorde han en del ut av seg, og jeg tenkte hvem er denne høye mørke mannen som snakker høyt? En kjekk kar jeg ikke hadde sett før. Det ble noen blikk, og i etterkant begynte vi begge å lete etter hverandre på startlistene.

Etter en kaffe i Ørsta en god stund senere var beskjedden til en venninne klar: Det er Han.

– Det var rett og slett følelsen av å komme hjem.

Hvem er denne høye mørke mannen som snakker høyt? En kjekk kar jeg ikke hadde sett før. Det ble noen blikk, og i etterkant begynte vi begge å lete etter hverandre på startlistene.

3 om Hilde

Birgitte Fondevik

Venninne og medgründer av Tindekvindene

– Hilde er det raueste og mest inkluderende mennesket jeg kjenner. Hun har alltid vært opptatt av å lage møteplasser der alle føler seg velkomne. Hun er den store drivkrafta bak Tindekvindene – et åpent nettverk for damer som liker fjell og frisk luft. Hilde inviterer stadig til nye turer, enten det er en ekspedisjon til Svalbard eller en spontantur opp en lokal tind. Det skjer alltid noe rundt henne – hun skaper liv, action og små og store eventyr. For meg er Hilde den venninna som får meg til å se muligheter i livet, i stedet for begrensninger.

Lars-Olav Tunheim Valsø

Ektemann

–Hilde Maria er eit varmt menneske! Ho står sterk og uredt i strid, med rettferd som kompass. Ektemannen beskriver henne slik:

Nordisk mester i rausheit! Entreprenør som ser potensiale der andre ser ørken. Ut på tur-drivkraft med både treningsmotivasjon og oppdage nye perler-fokus! Ustoppeleg arbeidsjern med utanomjordisk energi når det skal sjauast.

Alle disse kvalitetane har gjort meg audmjuk og takksam. Og så er ho så fin.

Astrid Moen

Tidligere kollega på Svalbard folkehøgskole

– Jeg ble kjent med Hilde Maria på Svalbard. Hun var internatleder på Svalbard folkehøgskole, og en virvelvind av energi og entusiasme. Innimellom internatvask og elevsamtaler sprang hun opp på fjelltopper som andre brukte dager på å bestige. Hvis hun fikk en ide om noe som skulle gjøres så lot hun seg ikke stoppe, såfremt det ikke var veldig gode argumenter for å la være. Jeg setter veldig stor pris på Hilde Maria, og blir fortsatt inspirert av hennes varme, driftighet og enorme energi.

På tide å dra sverdet?

Frantz Fanon, arg volds-forkjemper eller pedagogisk inspirasjonskilde?

Tiden vi lever er urolig. Det gjentas som et mantra, fremtiden er dyster, og det er vanskelig å formidle håp når pilene peker i feil retning på så mange områder. Dette, det som vi ser ut til å være enige om, skjer samtidig med at vi får en ny folkehøgskolelov som uten å si det eksplisitt maner til demokratisk danning. Vi diskuterte oss frem til en enighet om å bruke begrepet aktivt medborgerskap i stedet. Ordet «aktivt» er viktig her.

Samtidig, når jeg skriver dette, er gatene i Minneapolis fulle av demonstranter som protesterer mot at Trumps lille ishær kjølig terroriserer innbyggerne i byen i statens navn. For første gang på lenge blir protestsanger våre livs lydspor. Bruce Springsteen roper ut i vrede over hva som skjer i «Streets of Minneapolis», og over alt i USAs storbyer samles fortvilte og sinte mennesker i demonstrasjonstog og roper «Ice Out». Dette er tiden vi lever i.

Revolusjonær psykiater. Hva har denne omveien med Frantz Fanon, forfatteren bak den verdenskjente boken «Jordens fordømte», å gjøre? Hvordan kan en revolusjonær psykiater, som tilsynelatende oppfordrer til voldelig kamp i frihetens navn, ha noe som kan inspirere folkehøgskolefolk?

En ting er klart, og det er at han er tilbake i søkelyset igjen – etter mange års relative stillhet. Han blir grundig presentert i både Klassekampen og Morgenbladet, og det er ikke ofte at spesialnumre av tidsskriftet Agora blir utsolgt. Utgaven om Frantz Fanon er ikke lenger tilgjengelig.

Nå er han altså pedagogisk inspirasjonskilde i frilynt folkehøgskoles eget tidsskrift. Hvordan kan en revolusjonær psykiater, som hevder at det er en forutsetning for

frigjøring i frihetens navn, tilføre noe som kan inspirere oss? Er ikke det å dra det litt langt?

Verver seg. Frantz Fanon, født på Martinique i Karibia i 1925, død i USA i 1961. Boken hans «Jordens fordømte», tar oss til tidlig 1960-tallet og frigjøringskampen i Algerie. Her arbeider han som psykiater, og behandler traumatiserte ofre fra begge sider av konflikten. Samtidig er han forfatter, og «Jordens fordømte» gis mest gjennomslag, og blir en stor inspirasjon for frigjøringsbevegelser i den tredje verden på 1960- og 70-tallet.

På Martinique vokser han opp med et tydelig selvbilde som fransk, han verver seg i den franske hæren, kjemper for Frankrike under andre verdenskrig, og studerer til psykiater i Lyon i etterkant av krigen. Her opplever han hvordan de som kjempet for Frankrikes frihet under andre verdenskrig blir behandlet som annenrangs borgere, og dette gjelder spesielt algeriske borgere. Algerie hadde en spesiell posisjon, det var regnet som en del av Frankrike, ikke som en koloni, men det gjør ikke at borgere med algerisk opprinnelse blir behandlet noe bedre av den grunn.

Rasisme og utenforskap. Dette drar ham til Algerie hvor han engasjerer seg i frigjøringskampen som observatør, deltager og tilrettelegger, og etter hvert som behandlende psykiater. De menneskene han møter og behandler, får et sinne til å øke i ham, som egentlig har vært der helt siden barndommen, og som etter hvert resulterer i «Jordens fordømte», en artikkelsamling hvor de fordømte ikke først og fremst er en spesiell gruppe mennesker, men en historisk posisjon som blir inntatt av ofrene for kolonialismen: politisk undertrykte, økonomisk utbyttede, kulturelt fornedrede og de som bærer på traumer, - psykologisk deformerte som han skriver - av kolonialismen. Etter å ha vokst opp med en

fransk identitet, og med den franske revolusjonens idealer om frihet, likhet og brorskap, viste virkeligheten ham en brutalitet stikk i strid med disse idealene: rasisme og utenforskap.

Lest med folkehøgskolebriller I jobben som psykiater i Algerie så han hvordan den franske staten ikke bare stjal landområder fra de rettmessige eierne, men også brøt ned deres selvbilde. Folk mistet troen på sin egen verdi, og prøvde å bli som den hvite overklassen. Dette skapte et skille mellom overherren franskmennene, den algeriske «hvite» middelklassen, som prøvde å passe inn i de hvites verden, og «jordens fordømte», fattige, uteliggere, provinsbeboere og bønder, som levde i psykologiske «fengsler». Hans to mest betydningsfulle bøker «Svart hud, hvite masker» og «Jordens fordømte» – er analyser av makt, verdighet og frigjøring. De lever videre som en kraftfull utfordring til alle som driver med danning og undervisning, og gjør at Frantz Fanon fremdeles er en forfatter å regne med.

Så til den pedagogiske inspirasjonen: Hva er det Fanon utfordrer oss på? La oss ta essensen i Fanons budskap lest med folkehøgskolebriller:

Danning er frigjøring - ikke tilpasning Fanon bruker ikke begrepet danning; hos ham handler det ikke om å lære seg å passe inn. Han stiller spørsmål ved pedagogikk, som ofte uten å mene det, lærer mennesker å tilpasse seg makt, godta spillereglene og finne sin plass i systemer de ikke selv har vært med på å lage.

Danning er noe mer grunnleggende: å utvikle evnen til å forstå når vi blir behandlet urettferdig, sette ord på det og våge å stå imot. Kanskje er dette folkehøgskolens kjerne? Vi er ikke en skole for yrker, vi setter ikke karakterer, og vi har alltid ment at det viktigste elevene tar med seg, er noe som har med livet å gjøre. Vi blir tvunget til å

Danning er noe mer grunnleggende: å utvikle evnen til å forstå når vi blir behandlet urettferdig, sette ord på det og våge å stå imot. Kanskje er dette folkehøgskolens kjerne?

spørre: Hjelper vi elevene til å bli friere mennesker, eller bare til å tilpasse seg og fungere bedre med våre regler?

Det er forskjell på å ha rett til å si noe, og å faktisk våge å si det. Det er ikke nok at alle får ordet, eller at alle formelt er med i fellesskapet. Det viktige er om elevene opplever det som trygt å si det de faktisk mener. Vi møter elever som har lært å tie, noen har blitt flinke til å tilpasse historien sin til en tøff virkelighet. Da handler demokratisk danning ikke bare om samtaletrening, men om trygghet, språk og selvfølelse.

Folkehøgskolen som et mellomrom Fanon beskriver rom der mennesker lever mellom det de er, og det de føler at de burde være, ikke ukjent for mange unge (og oss litt voksne) i dag. Vi kan tilby et midlertidig fristed fra merkelapper og ferdige roller, der elevene får prøve ut hvem de er og eie sin egen historie. Samtidig kan urett oppstå i rom som vil være frie. Det skjer ofte stille, gjennom språk, humor og uskrevede regler. Derfor er vår rolle som lærere noen ganger viktigere enn vi liker å tro; vi skal hjelpe elevene til å manøvrere trygt i disse rommene.

Med Fanons briller finnes det ingen helt nøytral lærer. Vi påvirker alltid rommet, enten ved å styrke elevenes opplevelse av verdi, eller ved (ofte uten å vite det) videreføre gamle mønstre. Vi må erkjenne maktforholdet mellom

lærer og elev, og ta ansvar for hva som blir regnet som normalt og riktig. Det betyr også å tåle ubehagelige samtaler om forskjeller og utenforskap. Vanskeligere blir det når Fanon omtaler vold som en (terapeutisk) nødvendighet, en katarsis. Det fungerer ikke hos oss. Men vi kan ta med oss alvorligheten i hvordan han forstår sinne. Sinne oppstår ikke uten grunn. Det handler om å gi rom for sterke følelser, uten å godta vold, og å hjelpe elever til å sette ord på konflikt før den blir destruktiv. Demokratisk danning betyr ikke fravær av konflikt, men evnen til å stå i den på en konstruktiv måte.

Fanon og folkehøgskolens samfunnsoppdrag. Sett i lys av folkehøgskolens oppdrag minner Fanon oss om at fellesskap ikke oppleves likt av alle. Noen erfaringer får sjelden språk. Når vi tar Fanon på alvor, kan vi gå fra å si at alle er velkomne, til å spørre om alle faktisk opplever at de kan være seg selv hos oss. Så tilbake til Minneapolis og protest-togene. Spesielt hans beskrivelser av (voldelig) engasjement understreker hvordan aktivt medborgerskap nettopp må være aktivt. Selv om vi som pedagoger har autoritet, skal vi ikke fortelle unge mennesker hvordan de skal handle, men se utfordringer som noe vi i dag må være i stand til å aktivt handle overfor. Vi vet ikke hvordan fremtiden ser ut, men vi ser dagen i dag, en nåtid som vi ikke bare kan akseptere, men som vi må hjelpe elevene våre til å manøvrere i. Vi trenger definisjonshjelp på hvem vi er og hvem vi identifiserer oss med. Det er langt fra gatene i Minneapolis til Norge, men vi står i en brytningstid som kan kreve noe annet og mer av oss. Sett i lys av dette blir Fanons tanke ekstra utfordrende.

Å lese eller ikke lese Fanon Skal man så bruke tid på å lese Fanon? Det er enklere å forstå Fanon

enn det er å lese ham. I «Jordens fordømte» er han sint, intens, til tider manipulerende. Han skriver på 1950- og 60-tallet - og kan oppleves som en revolusjonær versjon av Ole Hallesby. Han definerer en virkelighet for oss som det er vanskelig å motsi, selv om vi kan føle at det er feil. Vi er ikke vant til å lese på den måten lenger, men vi kan la oss utfordre av essensen i det han skriver - og beskrivelsene av traumene som «de fordømte» opplever, er sterke og vanskelig å argumentere mot. Det er heller ikke vanskelig å trekke paralleller til vår egen tid, og til våre egne uretter, og urett kan man ikke stille seg likegyldig til uten at det koster.

På grunn av Fanons stil og delvise utilgjengelighet, er Adam Shatz sin «The Rebel's Clinking: The revolutionary lies of Frantz Fanon» - en meget god hjelp til å forstå Fanon og å sortere tankene hans. Fanon er ikke en tenker vi kan sluke rått, men mye av det han beskriver er til ettertanke og inspirasjon, selv i en norsk folkehøgskolehverdag langt fra en frigjøringskamp i Algerie på 1960-tallet.

Så til tittelen: Nei, det er ikke på tide å dra sverdet, men det er mye annet vi kan dra nytte av i kampen for «jordens fordømte».

Geir Leklem Ertzgaard Underviser i storytelling og leseglede på Solborg folkehøgskole, har bidratt til bøkene «Reisens pedagogikk» og «Det sosialpedagogiske blikket» som redaktør, har hatt en rekke verv i folkehøgskolen sentralt, og er utdannet som teolog. Har skrevet en rekke artikler til Folkehøgskolen.

Anbefalt

Øivind Krabberød deler sine beste tips til bøker, kunst og kultur

Det ukontrollerbare
Hartmut Rosa
2025, Pocket, Norsk Bokmål
Verbum forlag
Kr 299,-

BOK

Det ukontrollerbare

Den tyske sosiologen Hartmut Rosa har på kort tid etablert seg som en av de viktigste analytikerne av det senmoderne menneskets vilkår.

«Husker du den første snøen da du var liten? Det var som en ny verden, en annen virkelighet. Som om et sky, sjeldent vesen hadde kommet på besøk, senket seg over jorden og forvandlet den uten at vi trengte å gjøre noe, som en uventet gave. Snøen er det ukontrollerbares manifestasjon i sin rene form: Vi kan ikke lage den, ikke kommandere den, ikke engang planlegge for den

med noen grad av sikkerhet, i hvert fall ikke over lengre tidsrom. Kanskje er det derfor så mange mennesker - ikke bare barn - lengter etter den.

I vårt forhold til snø spiller den moderne verdensrelasjonens drama seg som i en krystallkule: Den kulturelle drivkraften bak innstillingen til verden som vi kaller moderne, er tanken, ønsket og begjæret etter å underlegge verden vår kontroll. Følelsen av å være levende, av å bli berørt, opplevelser som teller, oppstår imidlertid gjennom møtet med det ukontrollerbare. En verden som var fullstendig kjent, planlagt og

behersket av oss, ville vært en død verden.»

Hartmut Rosa (f. 1965) er en tysk samfunnsfilosof som har utgitt en rekke bøker med nyskapende analyser og kritiske diagnoser av samtiden. Hans begrep om «resonans» har på kort tid fått stor utbredelse både innenfor academia og i den offentlige samtalen for øvrig. Rosa er professor i sosiologi ved Friedrich-Schiller Universität i Jena. V ren 2025 ga Verbum forlag ut to av hans bøker i norsk oversettelse.

KUNST

Møt Markus L pertz i Galleri W rth

Nå kan du oppleve en av Tysklands mest markante samtidskunstnere, Markus L pertz (f. 1941), i den første omfattende presentasjonen av hans kunstnerskap i Norge. Det er i Galleri W rth på Hagan i Nittedal.

Takket være entreprenør og kunstsamler Reinhold W rths langvarige engasjement for kunsten har Galleri W rth siden åpningen i 2003 kunnet vise en rekke utstillinger med fremtredende tyske samtidskunstnere. Nå presenterer galleriet Markus L pertz – fortidens fremtid, en utstilling som spenner fra 1960-tallet og helt frem til 2020-tallet.

Sammen med kunstnere som Georg Baselitz, Sigmar Polke, Gerhard Richter og Anselm Kiefer regnes Markus L pertz blant de mest betydningsfulle tyske etterkrigskunstnerne.

Han hadde stor innflytelse på maleriets utvikling, ikke bare i Tyskland, men også i Europa – inkludert Norge. Denne generasjonen

opponerte mot de minimalistiske og nonfigurative retningene som dominerte 1960-tallets kunstscene. L pertz vendte i stedet tilbake til kunsthistorien og det figurative maleriet, og utviklet et særegent billedspråk der figurativt og abstrakt møtes i kraftige penselstrøk, sterke farger og monumentale formater.

Formspr ket er dypt forankret i klassisk kunst, men han anvender tidløse virkemidler til   kommentere samtiden – alltid uten   miste det universelle perspektivet av syne. Dette kjennetegner hele hans varierte kunstnerskap.

Fra de tidlige eksperimentene med dityrambene, via stil-maleriene og motivkretsen knyttet til Tyskland, til senere arbeider inspirert av klassiske og mytologiske temaer, rommer utstillingen Fortidens fremtid alt fra krigstraumer og antikkens fortellinger til kristen ikonografi og refleksjoner over kunstens rolle i dag.

Utstillingen vises frem til 26. august 2026.

Galleri W rth

Åpnet i 2003 og er et visningssted for Sammlung W rth, en av Europas største private kunstsamlinger.

Samlingen har vokst frem fra begynnelsen av 1960-tallet, og består for tiden av over 19 000 ulike verk og fokuserer på europeisk og amerikansk maleri, grafikk og skulptur fra slutten av 1800-tallet og frem til i dag.

Galleriet ligger i tilknytning til W rth Norges hovedkontor på Hagan i Nittedal. Galleriet har en til to utstillinger i løpet av året. Gratis inngang.

www.galleri.wuerth.no

Grundtvig på norsk
Minneutgivelse 2025
Ford forlag
Pris kr 180,-
Bestill på: post@fordforlag.no
www.fordforlag.no

BOK

Grundtvig på norsk

Grundtvig på norsk er en minneutgivelse utgitt av Ford Forlag, for   feire Det Norske Grundtvigselskapets historie, med minner og artikler om Grundtvig-arven i Norge.

Dette er en minnebok over noe av det som har hendt gjennom Det norske Grundtvigselskapets 41-årige historie. Her er et gjensyn med de mange tema og mennesker som har bidratt til selskapets profil, historie og seminarer gjennom årene. Her er også et gjensyn med medlemsbladet Grundtvig på norsk som ble utgitt av

Det norske Grundtvigselskap mellom 1983 og 2022. Minneutgaven har et intervju gjort av Arild Mikkelsen med selskapets første leder og ildsj l, Kirsti Aasen, et innblikk i kasserer Dag L kkes ringperm – og en lengre artikkel om Grundtvig og grundtvigianisme i Norge.

Det norske Grundtvigselskapet håper disse glimtene fra den 41 år lange historien vil vekke gode minner, speile en større verden og styrke det gode liv.

Mennesker som setter spor

Hvem er de, disse menneskene, som setter så inderlig spor i oss?

Det er jo ikke slik at vi bare møter noen få fine mennesker gjennom livet. Tvert imot.

Likevel er det noen som trer tydeligere fram enn andre.

Jeg tror ikke de er super-mennesker, eller nødvendigvis bedre på noen måte. Jeg tror det handler mer om hvordan de er med på å forme oss. Bekrefte oss. Skyve oss varsomt i en retning – akkurat når vi trenger det mest. Noen ganger med en bøtte med kjærlighet, andre ganger med tydelighet og kraft, også når vi helst ikke vil.

Ofte ser vi det ikke før etterpå.

I desember døde en pensjonert kollega. Døden gjør blikket klarere. Den er endelig, ja. Men døden er også en døråpner. Til det mest sårbare og ærlige i oss. I møte med døden er kontakten med oss selv grusomt nær – og ekstremt ekte.

Vi jobbet tett i mange år. Hun støttet meg, trodde på meg, og ga meg kanskje den største gaven av alle: troen på at jeg fortjente bedre. Jeg sto i vanskelige ting, men hun gjorde det aldri vanskelig for meg. Det var ikke bare at hun ikke gjorde det

vanskelig.

Hun gjorde det lettere.

Det er en himmelvid forskjell.

Har du tenkt på det?

Hvordan du, med bare små, små justeringer kan gjøre et annet menneskes liv lettere?

Noen mennesker er store bare i det å være. Hun var et slikt menneske. Hun ga ikke bare rom – hun utvidet det. De gangene jeg trengte det lille ekstra, sa hun ikke bare «greit», hun så meg, var i forkant, la til rette. Nærmest usynlig. Uten gester. Uten å kreve takk.

Kanskje er det nettopp dette vi skal strekke oss mot.

I å være, ikke bare snille og greie, men mennesker som letter byrden.

Som åpner rommet.

Mennesker trenger ikke være store eller gjøre store ting for å sette store spor.

Vi bærer alle med oss spor etter møter med andre.

Og i slike møter, setter vi også våre egne.

Til minne om Kirsten Bjørhus, kontorleder ved Ringerike folkehøgskole årene 1990-2015

Mennesker trenger ikke være store eller gjøre store ting for å sette store spor.

Kristin Smith

er forfatter og skribent, samt administrasjonsleder ved Ringerike folkehøgskole.

KJETILS KURS

Game Øver: Opplive, så opplyse

«Jeg opliver først, og saa oplyser jeg bagefter,» skrev Christen Kold i 1866. Han innså at han var blant folk (elever) som ikke kunne ta imot opplysning før de først ble opplivet. Mye er forandret på nærmere 160 år, men akkurat dét kjenner jeg meg igjen i. Noen dager føler jeg meg mer som oppliver enn som opplyser. Da er det gøy med noen faglige spill i bakhånd.

Derfor lagde jeg spillet Game Øver til musikklinja.

Jeg tegnet opp et spillebrett fram mot «Wall of Fame». Når man har øvd 30 minutter på sitt instrument, får man gå én plass fram på brettet med sin brikke. Dette er tillitsbasert, og man må sverge en ed før spillet begynner. Målet er å komme først i mål. For å gjøre det spennende vanker det «Achievements» dersom man øver 1/2/3 timer på én dag eller fem dager i strekk

eller lignende. Etter tre slike, får man en «Power-Up» og kan for eksempel dytte en motstander én plass bakover. Senere på brettet er det dueller om man lander på samme plass. Jeg følger opp daglig eller ukentlig og nører opp under engasjement og konkurranseinstinkt. Dette har skapt masse spenning og moro rundt egenøving.

Kjetil Hallre har en 3-årig utøvende bachelor fra LIPA, lederutdanning og en pågående master i pedagogikk. Han har vært utøvende musiker i Liverpool, London og Madrid, som trommeslager, sanger og låtskriver. Han er også en ihuga fantasybok-leser, stjerneikker, Jiu Jitsu-fan og teknologi-debattant.

Nell Ray

Studierektor på Åredalens folkehøgskola i Sverige

SKRÅBLIKK FRA SVERIGE

Om punsch och goda samtal

Att Nikolaj Frederik Severin Grundtvig var förtjust i punsch fick jag lära mig i Köpenhamn härom sistone. Global Network for Folk High School Research och Grundtvigsk Forum firade boksläpp för projektet People's Future Lab och samtidigt sökte svara på frågan: "Is The Folk High School global?"

Projektet, som löpte från 2020 till 2023, samlade forskare och praktiker i tio samarbeten mellan den danska folkhögskolan och folkhögskolerörelser i Tanzania, Indien, Japan, England, USA, Mexico, Färöarna, Palestina, Polen och England. Efter inledande sång ledd av Rasmus Skov Borring fick vi ta del av presentationer och panelsamtal där den inledande frågan besvarades och sedan diskuterades – "The Folk High School is global – what does it matter?"

Mycket var intressant, men det som framför allt fångade mig var den brittiske forskaren Garry Nicholson vid Sunderland University, som hade undersökt hur det tyska Bildung-begreppet där filosofi och utbildning sammankopplas i en livslång process av personlig, social och kulturell mognad kommer till uttryck i en global folkhögskoletradition. Nicholson, som beskrev sin metod som informella konversationer med praktiker med olika kulturell bakgrund, lyfte fram det absolut centrala i att vi samtalar med varandra – och fick oss att minnas lyxen i att vara del av ett gott samtal.

Punschen då? Det var i det efterföljande minglet vi fick varsin Severin Spritz i handen. Vill du göra en egen ska du värma socker och citrussaft i en kastrull tills sockret smälter, blanda med rom och kyla ner. Tillsatt därefter tre delar cava och dekorera med lime eller rosmarin.

LINJETURER MED KILROY

Vi skreddersyr linjeturer som treffer

Uansett om dere drømmer om en rundreise i Japan eller Sør-Korea, vil dykke ned i kulturlivet i Berlin, eller ønsker aktiviteter som bygger linjen sterkere, fikser vi det.

Surfing på Bali?
Frivillig arbeid på Zanzibar?
Språkkurs i Spania?
Eller noe helt annet?

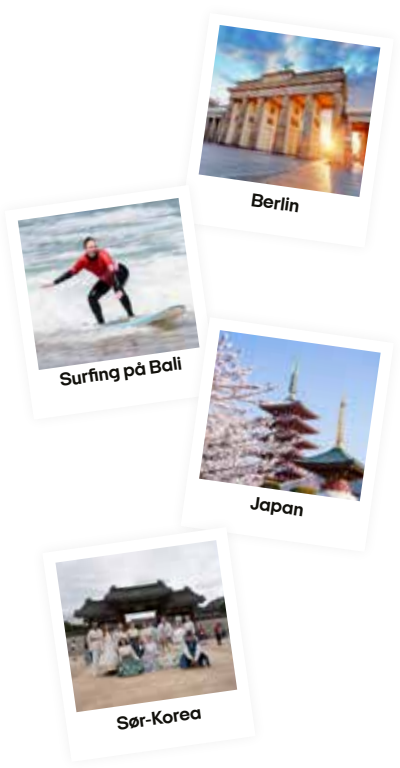
Vi tilpasser turen til akkurat deres linje og sørger for opplevelser som både inspirerer og engasjerer.

Planlegger dere nye linjer neste skoleår?

Vi hjelper gjerne med å utvikle både linjer og linjeturer fra scratch.

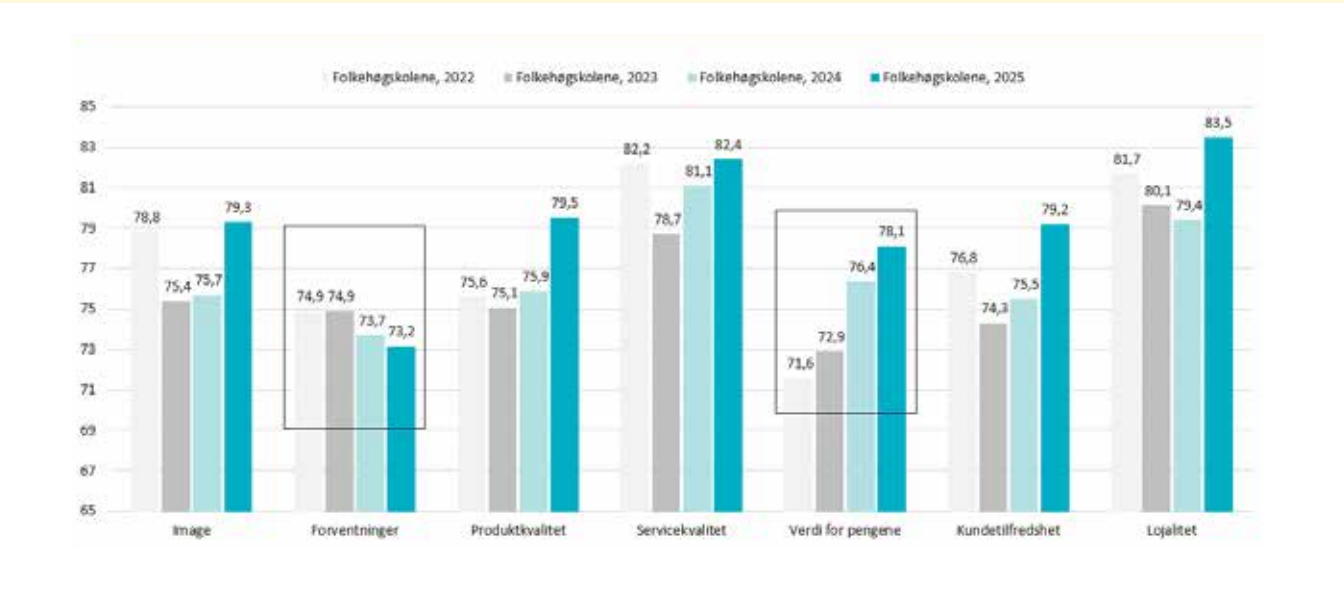

Se mer på kilroy.no/studieturer eller ring oss på 2310 2310

Nytt fra Brugata

Nytt fra Folkehøgskoleforbundet og Informasjonskontoret

ELEVPROFIL 2022-2025

Svært fornøyde elever i fjor

Hvert år i desember får vi EPSI-undersøkelsen, som er en tilfredshetsundersøkelse blant folkehøgskoleelever og studenter ved universiteter og høyskoler. Undersøkelsen har hvert år vist at folkehøgskoleelever er vesentlig mer fornøyde med året sitt enn studentene, men i år gikk tilfredsheten opp enda flere hakk. Vi skal helt tilbake til 2019 for å finne elever som var mer fornøyde med året på folkehøgskole enn fjorårets elever.

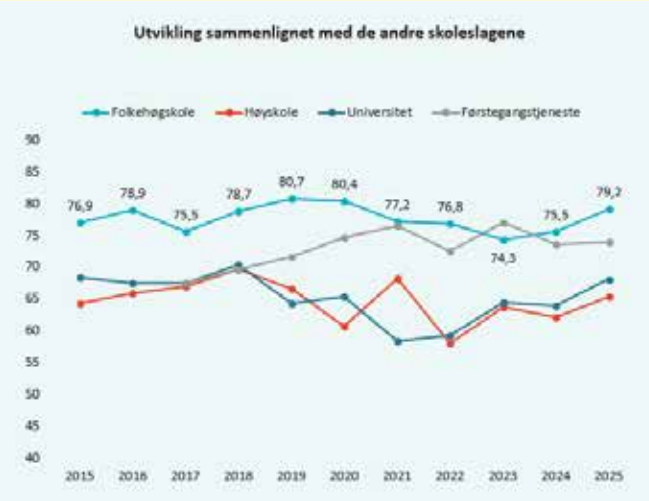
Dette er svært viktig, da vi vet fra andre undersøkelser at fornøyde elever er en av de

viktigste faktorene for å fylle opp skolene med nye elever.

I figuren under vises utviklingen i hvor mange elever som vil anbefale folkehøgskole til andre.

Folkehøgskolene får spesielt høye vurderinger på lojalitet – altså om elevene vil anbefale skolen til andre – og på servicekvalitet, som er alle de myke verdiene på skolen.

De skårer lavere på forventninger. Det betyr at elevene får et vesentlig bedre år enn de hadde forventet. Det kan høres positivt ut, men det er også trist, for det sier noe om at en del elever

velger folkehøgskole på tross av at de er litt skeptiske til skoleslaget.

Men alt i alt er dette svært gode tall som viser at ansatte på folkehøgskolene er gode til å møte elevene og å gi dem et verdifullt år, på tross av at det er trange tider på mange skoler.

Tilfredsheten blant folkehøgskoleelever øker kraftig og er nå på sitt høyeste nivå siden 2019. Andelen som vil anbefale folkehøgskole til andre er svært høy – et tydelig tegn på sterk lojalitet og opplevd kvalitet i året.

Mange fylkeseide folkehøgskoler feirer 150 år

Dette er jubileumsår for mange fylkeseide folkehøgskoler. Det gjelder Skjeberg, Ringerike, Romerike, Ringebu, Karmøy (tidl. fylkeseid), Sandefjord, Manger og Follo folkehøgskole. Mest blest har det hittil vært rundt Romerike folkehøgskoles feiring, med statsminister Jonas Gahr Støre til stede. Statsministeren holdt en flott tale til folkehøgskolen, og når det gjaldt stipend-saken i statsbudsjettet sa Støre «Det endte jo bra til slutt». Der er vi helt enige med ham.

Rektorlaget er i gang

Det nyvalgte styret i Rektorlaget i Folkehøgskoleforbundet har hatt sitt første møte, og er i gang med arbeidet. Leder er rektor Kristine Rønning ved Seljord folkehøgskule. Rektorlaget ønsker blant annet å få mer tid sammen på felles møter sentralt, samt en styrking av delingskulturen blant rektorene.

Seniorlaget etableres på nytt

Det blir oppstartsmøte for Seniorlaget etter en tids pause. Oppstartsmøtet blir 9. mars på Nestor folkehøgskole i Melsomvik, og alle som er 57 år og eldre er velkomne. Dette er et viktig lag der folkehøgskolens historie og idégrunnlag blir ivarettatt.

Demokratikonferanse i Stockholm 13.-14. april

Nordisk folkehøgskoleråd inviterer lærere og rektorer i hele Norden til konferansen *Nordic Summit 2026: Folk High School, the Beacon of Democracy*. Konferansen er et resultat av et lengre arbeid der 6 nordiske folkehøgskoler har deltatt, blant andre Nansenskolen og Ålesund folkehøgskole. Dette anbefales! Meld deg på og bli inspirert.

Tariff-forhandlinger

I år reforhandles hovedavtalene på Virke- og KS-området, som skal gjelde for den neste fireårsperioden. Særavtalene skal også reforhandles denne våren. Det er hovedoppgjør i år, så i tillegg til lønn, skal det også forhandles om andre vilkår i tariffavtalene. Folkehøgskoleforbundet forhandler for alle ansattgrupper i folkehøgskolen.

Husk å evaluere særavtalen innen 1. mars

Pkt. 4.1 i Særavtale for undervisningspersonale i folkehøgskolen beskriver prosessen rundt inngåelse av lokal arbeidstidsavtale. Der står det: «*De lokale parter skal evaluere avtalen årlig, og senest innen 1. mars.*» Ved behov for endringer kan avtalen deretter sies opp til reforhandling med en måneds varsel. Særavtalen for de kommunale- og fylkeskommunale skolene har ikke denne bestemmelsen. Vi anbefaler likevel en slik praksis, da det er lettere å beregne hvor mye tid dere vil trenge til forhandlinger, dersom dere på forhånd har identifisert hva dere ønsker å forhandle om.

Stipend og forskningsfond

Folkehøgskoleforbundet har i år lyst ut kr. 40.000 fra vårt Stipend og forskningsfond. Til forskning på folkehøgskolen er stipendbeløpet på kr. 10.000 med frist 1. mars. Stipend til kompetanseheving for våre medlemmer hadde frist 1. februar. Gikk du glipp av fristen i år, så er det ny sjanse til neste år.

Folkehøgskoleuka 2026

Hold av 3.-6. august. Da arrangerer vi Folkehøgskoleuka for 10. gang. Det blir jubileumsversjon av årets fineste uke. Alle skolene vil få tilsendt program for uka før påske. I tillegg finner du alltid oppdatert informasjon på våre nettsider. Velkommen!

Turnuskurs

Vi inviterer nok en gang til kurs med turnusguru Svein Arne Thrana. Vi får et skreddersydd kurs, hvor forskjellige typer inndeling og organisering av arbeidstid igjennom folkehøgskoleåret er tema. Kurset arrangeres 4.-5. mai i Oslo. Du finner mer informasjon og påmelding på våre nettsider. Velkommen!

Kalender

7. mars
Skjeberg folkehøgskole feirer 150 år!

9. mars
Møte i Seniorlaget på Nestor folkehøgskole i Melsomvik

20. mars
Ringerike folkehøgskole feirer 150 år!

13. – 14. april
Demokrati-konferanse på Bosöns Folkhögskola i Stockholm, og møte i Nordisk folkehøgskoleråd

3. – 6. august
Folkehøgskoleuka

14. – 15. september
Informasjonskonferansen

9. november
Forkurs for nye tillitsvalgte

10. – 12. november
Tillitsvalgtkonferansen

Avtale om andre arbeidsoppgaver for lærere

I begge de to særavtalene som gjelder for undervisningsstillingene i folkehøgskolen står det at undervisningstid, etter avtale, kan omgjøres til andre oppgaver.

Tidligere brukte man en faktor på 1,6 til å omregne undervisningstid til annen planfestet tid, denne praksisen er ikke lengre gyldig. Nå beregnes prosentsatsen undervisningen er redusert med, og så omgjøres samme prosentsats av den ubundne tiden til planfestet arbeidstid. Det høres litt omstendelig ut, men er enkelt å regne ut. Se eksempel nederst. Bestemmelsen lyder:

7 Andre arbeidsoppgaver
Årsrammen for undervisning kan etter avtale mellom den enkelte lærer og rektor reduseres for at læreren skal kunne utføre andre arbeidsoppgaver, jf. pkt. 5.3 Arbeidsplaner.

Gis læreren andre arbeidsoppgaver som medfører reduksjon i undervisningstiden, reduseres den delen av årsverket som læreren disponerer selv med den samme prosentandel som undervisningen er redusert med. Planfestet arbeidstid utvides tilsvarende.

Arbeidet utføres i arbeidsplanfestet tid om ikke annet avtales.

Rektor og den enkelte lærer kan avtale å redusere undervisningstiden, for at læreren skal utføre andre arbeidsoppgaver. Rektor kan altså ikke

ensidig bestemme at læreren får andre oppgaver, og en lærer kan heller ikke kreve å få beholde ordningen for neste skoleår. De må bli enige.

Lærernes årsverk er på 1687,5 timer. Vi bruker i det videre inndeling av årsverket fra de sentrale særavtalene. Skolenes lokale arbeidstidsavtaler kan ha en annen inndeling av årsverket, og da er det disse lokale tallene som gjelder på hver enkelt skole.

Planfestet tid er 1280 timer. Dette er den tid lærerne, ifølge oppsatt arbeidsplan, skal utføre sine oppgaver i, på bestemt sted til fastsatt tid.

Årsrammen for undervisning er 478 klokketimer. En lavere stillingsprosent reduserer årsrammen tilsvarende.

Uplanfestet tid utgjør 407,5 timer. Dette er tid lærere disponerer selv, til for- og etterarbeid og faglig ajourføring. Også kalt ubunden tid.

Årsverk: 1687,5 t		
Arbeidsplanfestet tid: 1280 t		Ubunden tid: 407,5 t
Undervisning: 478 t	Andre oppgaver: 802 t	
	sosialpedagogiske oppgaver, annet arbeid med elevene, kollegialt samarbeid, for- og etterarbeid, faglig-administrative oppgaver, kompetanseutvikling.	For- og etterarbeid og faglig ajourføring

Eksempel

Det avtales at en lærer får redusert sin undervisning med 10 % for å lede et skoleutviklingsprosjekt.

Undervisningstimetallet reduseres med 10 %, og 10 % av den uplanfestede tiden omgjøres til planfestet arbeidstid.

Tallene blir som følger:

- 10 % undervisningstid: 47,8 timer
- 10 % uplanfestet tid: 40,75 timer
- Planfestet tid økes til: 1280 timer + 40,75 timer = 1320,75 timer
- Samlet tid til «andre oppgaver»: 88,55 timer

Det siste dere bør være oppmerksomme på er at dersom oppgavene skal utføres utenom arbeidsplanfestet tid, da må det avtales. Den utvidede tiden skal altså i utgangspunktet også inngå i den enkeltes arbeidsplan, med mindre man har avtalt noe annet.

Er folkehøgskolen det siste stedet med fysisk fellesskap?

Nei, naturligvis ikke. Det er jo fortsatt slik at unge voksne liker å treffes fysisk. Eller? Men er folkehøgskolen den siste og eneste institusjonen der fellesskap er det sentrale formålet? Ja, sannsynligvis.

Selvoptimalisering, sikkerhetsutfordringer, klimaendringer og global uro gjør oss mer sårbare enn før. Samtidig ser vi at unge voksne kvier seg for fellesskapet. De velger det bort og ønsker heller å være for seg selv. Individfokuset er viktigst. NRK skriver at universitetene tømmes for studenter, og tradisjonsrike studentkafeer må stenge på grunn av sviktende omsetning. Studentene velger nettforelesninger og nettstudier framfor å komme til fysiske forelesninger, for så å treffes i kantina og diskutere verdensproblemene sammen. «En bekymring er hva som skjer med vår evne til å samarbeide, og vår psykiske helse, dersom vi ikke lenger treffes», skriver NRKs Tone Sofie Aglen i en kommentar på nrk.no.

Både Kong Harald og statsminister Støre la vekt på fellesskapet i sine nyttårstaler. Mens kongen forbilledlig trakk fram fellesskapet som en forutsetning for å delta i det helt grunnleggende hverdagsdemokratiet, var Støre ikke overraskende opptatt av fellesskapet som en del av det norske forsvaret. «Et sterkt fellesskap er fundamentet for et sterkt forsvar av Norge i årene foran oss», sa statsminister Jonas Gahr Støre.

Polarisering, ekstremisme, radikalisering, algoritmer og teoligarker – vi kjenner alle begrepene og frykten rundt utviklingen. Dette er det

motsatte av fellesskap, og det er derfor konge og fedreland trekker fram nettopp fellesskap når de skal snakke til hele Norges befolkning. Det er fordi vi er redde for at det forvitrer. For fellesskapet er grunnleggende for demokrati, engasjement og det tillitssamfunnet vi er så stolte av. Hvis man ikke føler en tilhørighet til et samfunn, så mister vi det vi i dag ser på som noen av de viktigste verdiene i samfunnet.

I en tid der sikkerhet, beredskap og totalforsvar har overtatt for solidaritet, medmenneskelighet og fredsarbeid, må vi lete etter kjernen i hva som er vesentlig for at et samfunn skal være godt og meningsfullt å leve i.

I år feirer mange av de fylkeseide folkehøgskolene 150 år. Den eldste folkehøgskolen i Norge er enda eldre. Og alle disse årene har fellesskapet stått i fokus. Og det gjør det fortsatt.

I talen til Romerike Folkehøgskole sitt 150-års jubileum beskriver Statsminister Gahr Støre aktivt medborgerskap slik:

- Å ta ordet når noe er urettferdig eller usant, og påpeke det når noen ikke snakker sant.
- Å stille opp for andre.
- Å lytte til mennesker du er uenig med – og likevel samarbeide.
- Å ta ansvar i lokalmiljøet, og hjelpe hverandre i en kritisk situasjon.

Dette er det vi jobber med i folkehøgskolen, hver eneste dag. Vi synger i folkehøgskolen, og det er muligens den eneste institusjonen der sang er en del av hverdagen. Ikke nødvendigvis kor, men allsang der alle kan være med. På de aller fleste folkehøgskoler åpner hver dag med en

morgensamling der sangen er sentral. Sangen er gratis, sosialt utjevnende og bygger gode fellesskap.

«Lyden av fellessang er lyden av fellesskap» sier professor i musikk, Anne Haugland Balsnes ved Universitetet i Agder.

Vi synger blant annet «Tenke sjæl» av Trond Viggo Torgersen, og «Til Ungdommen» av Nordahl Grieg.

Og når elevene synger er det både fellesskap og allmenndanning på sitt beste:

«Kanskje du spør i angst, udekket, åpen: hva skal jeg kjempe med hva er mitt våpen? Her er ditt vern mot vold, her er ditt sverd: troen på livet vårt, menneskets verd.»

Astrid Moen

Leder i Folkehøgskoleforbundet

Til ungdommen

Kringsatt av fiender, gå inn i din tid!
Under en blodig storm – vi deg til strid!

Slik starter Nordahl Griegs dikt «Til ungdommen» som han skrev i 1936. Grieg ble født i 1902 og døde i 1943. Han levde i en tid med stor uro i Europa preget av to verdenskriger. Diktet er et kall til motstand, menneskeverd og fellesskap. I programmet «Hver gang vi møtes» på TV2 fremførte den 25 år gamle artisten Musti, (Ugbad Yusuf Mustafa Noor) fra Tøyen i Oslo, en sterk og personlig versjon av diktet under Herborg Kråkeviks dag. Tolkningen gjorde noe med meg. Den fikk meg til å dvele ved folkehøgskolenes rolle i dagens globale uro. I hvilken grad, og på hvilken måte, engasjerer dagens ungdom seg i vår egen tid? Ser vi et tydelig engasjement, eller opplever vi resignasjon, motløshet og mangel på håp for framtida? Hva gjør vi for å oppmuntre de unge «til strid»?

Hva skal jeg kjempe med, hva er mitt våpen?

«Vi danner unge til å stå alene - i en tid som krever felleskap», skriver lederen i den danske Højskoleforeningen, Lisbeth Trinskjær, sammen med et fellesskap av andre viktige stemmer som jobber med og for ungdom i Danmark. Artikkelen peker på at utdanningssektoren har beveget seg i individuell retning, der færre tar ansvar for fellesskapet. Samtidig viser V-Dem-instituttets rapport fra 2025 en dypt urovekkende utvikling: Det finnes nå færre demokratier enn autokratier i verden. Hele 72 prosent av verdens befolkning, mer enn tre av fire mennesker, lever i autokratiske styresett. Av verdens 190

land er kun 29 liberale demokratier, som Norge. Dette er et alvorlig varsko.

Stans dem med ånd!

I den nye formålsparagrafen i folkehøgskoleloven slås det fast at skolene skal fremme *allmenndanning, folkelig opplysning, aktivt medborgerskap og menneskeverd*. Nettopp dette er kjernen i Griegs dikt, og i vårt samfunnsoppdrag: Å bidra til at de unge forstår sin rolle og sitt ansvar i fellesskapet. At de ser sammenhengen mellom egne valg og det vi får til sammen. Hvordan vi kan skape ei framtid som gir håp. Håp om arbeid og økonomisk trygghet, håp for menneskeverdet og håp for naturen og jorda vi bor på.

Det hadde ikke blitt noen suksess for Bodø Glimt uten publikum på tribunen. Det hadde ikke blitt noen suksess for Jo Nesbø hvis ingen leste hans bøker. Det ville ikke vært bruk for bussjåføren hvis ingen tok bussen. Det blir ingen lokalbutikk hvis ingen handler der. Hver eneste dag tar vi valg som enten nærer «meg selv» eller fellesskapet.

I folkehøgskolen skal vi styrke enkeltmennesket slik at de finner egenverd, motivasjon og håp for framtida. Vår styrke er at det gjøres i vårt unike fellesskap, i hverdagene vi deler, der alle som bor, jobber og deltar i skolehverdagen er avgjørende for dannelsesprosessen. Dette er vårt viktigste ansvar. Et ansvar som hviler på hver og en av oss, sammen.

Skaper vi menneskeverd, skaper vi fred.

I folkehøgskolen skal vi styrke enkeltmennesket slik at de finner egenverd, motivasjon og håp for framtida.

Anne Tingelstad Wøien
Daglig leder i Folkehøgskolerådet

Støtteannonser til Folkehøgskolen

AGDER FOLKEHØGSKOLE
4640 Søgne
Tlf.: 38 16 82 00
Rektor: Reidar Nilsen
www.agder.fhs.no

BUSKERUD FOLKEHØGSKOLE
3322 Darbu
Tlf.: 31 90 96 90
Rektor: Mariann Aaland
www.buskerud.fhs.no

BØMLO FOLKEHØGSKULE
5437 Finnås
Tlf.: 53 42 56 50
Rektor: Magne Grøneng Flokenes
www.bomlo.fhs.no

ELVERUM FOLKEHØGSKULE
2408 Elverum
Tlf.: 62 43 52 00
Rektor: Monica Bekkelien
www.elverumfhs.no

EVJE FOLKEHØGSKOLE
4735 Evje
Tlf.: 37 88 60 05
Rektor: Steinar Bruun
www.evjefhs.no

FANA FOLKEHØGSKULE
5259 Hjelpestad-Bergen
Tlf.: 55 52 63 60
Rektor: Tore Haltli
www.fanafhs.no

FJORDANE FOLKEHØGSKULE
Boks 130, 6771 Nordfjordeid
Tlf.: 57 88 98 80
Rektor: Silvia van Hesik Førde
www.fjordane.fhs.no

FOLLO FOLKEHØGSKOLE
1540 Vestby
Tlf.: 64 98 30 50
Rektor: Anja Helene Stidahl
www.follo.fhs.no

FOSEN FOLKEHØGSKOLE
7100 Rissa
Tlf.: 73 85 85 85
Rektor: Arnhild Finne
www.fosen.fhs.no

HADELAND FOLKEHØGSKULE
2760 Brandbu
Tlf.: 61 33 96 00
Rektor: Arne Ruste
www.hafos.no

HALLINGDAL FOLKEHØGSKULE
3550 Gol
Tlf.: 32 07 96 70
Rektor: Beate Aas
www.hallingdal.fhs.no

HARDANGER FOLKEHØGSKULE
5781 Lofthus
Tlf.: 53 67 14 00
Rektor: Lina Hultin
www.hardanger.fhs.no

HARSTAD FOLKEHØGSKOLE
9404 Harstad
Tlf.: 77 04 00 77
Rektor: Harald Markussen
www.trondarnes.fhs.no

NUMEDAL FOLKEHØGSKOLE
3626 Rollag
Tlf.: 31 02 38 00
Rektor: Per Ketil Berg
www.idrettsskolen.com

JÆREN FOLKEHØGSKULE
4352 Kleppe
Tlf.: 51 78 51 00
Rektor: Monica Cecilie Høien
www.jarenfhs.no

KARMØY FOLKEHØGSKULE
4291 Kopervik
Tlf.: 52 84 61 60
Rektor: Jarle Nilssen
www.karmoy.fhs.no

LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE
8310 Kabelvåg
Tlf.: 76 06 98 80
Rektor: Brian Morsund
www.lofoten.fhs.no

MANGER FOLKEHØGSKULE
5936 Manger
Tlf.: 56 34 80 70
Rektor: Viggo Bjørge
www.manger.fhs.no

MØRE FOLKEHØGSKULE
6151 Ørsta
Tlf.: 70 04 19 99
Rektor: Rune Hovde
www.more.fhs.no

NAMDALS FOLKEHØGSKOLE
7870 Grong
Tlf.: 74 33 20 00
Rektor: Hanne Vilja Sagmo
www.namdals.fhs.no

NANSENSKOLEN
2609 Lillehammer
Tlf.: 61 26 54 00
Rektor: Signe Therese Strøm
www.nansenskolen.no

NESTOR MELSOMVIK
3159 Melsomvik
Tlf.: 33 33 55 00
Rektor: Terning Dahl-Hansen
www.nestorutvikling.no

NORDISKA FOLKHØGSKOLAN
Box 683-SE-442 31 Kungälv, Sverige
Tlf.: 00 46 303 20 62 00 vx
Rektor: Jonatan Rask
www.nordiska.fhsk.se

NORDMØRE FOLKEHØGSKULE
6650 Surnadal
Tlf.: 71 65 89 00
Rektor: Kristian Lund Silseth
www.nordmore.fhs.no

NORD-NORSK PENSJONISTSKOLE
8920 Sømna
Tlf.: 75 02 92 80
Rektor: Geir Nydahl
www.nordnorsk-pensjonistskole.no

PASVIK FOLKEHØGSKOLE
9925 Svanvik
Tlf.: 78 99 50 92
Rektor: Ketil Foss
www.pasvik.fhs.no

PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE
7584 Selbustrand
Tlf.: 73 81 20 00
Rektor: Arild Moen
www.pedermorset.no

RINGEBU FOLKEHØGSKULE
2630 Ringeby
Tlf.: 61 28 43 60
Rektor: Rolf Joar Stokke
www.ringebu.fhs.no

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE
3510 Hønefoss
Tlf.: 32 17 99 00
Rektor: Morten Eikenes
www.ringerike.fhs.no

ROMERIKE FOLKEHØGSKOLE
2050 Jessheim
Tlf.: 63 97 09 10
Rektor: Haldis Brubæk
www.romerike.fhs.no

SANDEFJORD FOLKEHØYSKOLE
3232 Sandefjord
Tlf.: 33 42 17 90
Rektor: Fredrik Møller-Hansen
www.sandefjordfhs.no

SELJORD FOLKEHØGSKULE
3840 Seljord
Tlf.: 35 05 80 40
Rektor: Kristine Rønning
www.seljord.fhs.no

SKAP KREATIV FOLKEHØYSKOLE
Neseveien 1
4514 Mandal
Rektor: Hanne Christine Seyffarth-Fuglestveit
www.skapmandal.no

SKJEBERG FOLKEHØYSKOLE
1747 Skjeberg
Tlf.: 69 11 75 60
Rektor: Lene Dyrkorn
www.skjeberg.fhs.no

SKOGN FOLKEHØGSKOLE
7620 Skogn
Tlf.: 74 08 57 20
Rektor: Lars Waade
www.skogn.fhs.no

SOGNDAL FOLKEHØGSKULE
6856 Sogndal
Tlf.: 57 62 75 75
Rektor: Ole Karsten Birkeland
www.sogndal.fhs.no

SOLBAKKEN FOLKEHØGSKOLE
2100 Skarnes
Tlf.: 62 96 70 70
Rektor: Siri Thorson
www.solbakken.fhs.no

STAVANGER URBAN FOLKEHØGSKOLE STUF
4014 Stavanger
Tlf.: 93 08 62 77
Rektor: Geir Bakken
www.stufskole.no

STORD FOLKEHØGSKULE
5411 Stord
Tlf.: 40 40 17 53
Rektor: Irene Fatland
www.stordfhs.no

SUND FOLKEHØGSKOLE
7670 Inderøy
Tlf.: 74 12 49 00
Rektor: Eirik Stensland
www.sundfhs.no

SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKULE
5455 Halsnøy Kloster
Tlf.: 53 47 01 10
Rektor: Bente Sjø
www.sunnfolk.no

TONEHEIM FOLKEHØGSKOLE
2322 Ridabu
Tlf.: 62 54 05 00
Rektor: Elin Evenrud
www.toneheim.no

TORSHUS FOLKEHØGSKULE
7320 Fannrem
Tlf.: 72 47 98 50
Rektor: Torkjell Solem
www.torshus.com

TOTEN FOLKEHØGSKOLE
2850 Lena
Tlf.: 61 14 27 00
Rektor: Live Hokstad
www.toten.fhs.no

TRØNDERTUN FOLKEHØGSKULE
7227 Gimse
Tlf.: 72 85 39 50
Rektor: Tormod Gjersvold
www.trondertun.no

VEFSN FOLKEHØGSKOLE
8665 Mosjøen
Tlf.: 75 17 24 11
Rektor: Mette Haustreis
www.vefsnfolkehogskole.no

VOSS FOLKEHØGSKULE
5704 Voss
Tlf.: 56 52 90 40
Rektor: Trond Lekve
www.voss.fhs.no

ÅL FOLKEHØYSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE
3570 Ål
Tlf.: 32 08 26 00 – TekstTlf.: 32 08 26 01
Rektor: Ann-Kristin Malmquist
www.al.fhs.no

ÅSANE FOLKEHØGSKOLE
5109 Hylkje
Tlf.: 55 39 51 90
Rektor: Lena Andresen
www.aasane.fhs.no

Ny fagskoleutdanning

Nå kommer en ny utdanning for ikke-pedagogisk personale i folkehøgskolen. Målet er at den skal gjøre de ansatte tryggere i møte med unge voksne.

Tekst og foto: Henning Raae

På folkehøgskolene rundt om i landet er det i tillegg til lærerne en rekke praktisk ansatte i ulike roller. Dette er ansatte med forskjellige fagutdanninger, som gjennom skolehverdagen har mye elevkontakt.

Rektor ved Toten Folkehøgskole, Live Hokstad, tok selv kontakt med Fagskolen Innlandet da hun fikk ideen om å lage en utdanning for nettopp denne kontakten.

– Vi har manglet et fagskoletilbud til våre ansatte, sier Hokstad og legger til: – Vi har mange i praktisk personale med tett elevkontakt. Det er deres erfaringer og tilbakemeldinger som har vært utløsende for utviklingen av dette studiet.

Å gjøre det riktig. Gry Iren Alstad Sundbakken er en av dem. Hun jobber som kjøkkensjef på Toten folkehøgskole og ser med forventning frem til at utdanningen skal settes i gang.

– Jeg gleder meg. Dette er noe vi har snakket om en stund, sier Sundbakken.

Daglig er hun involvert i de unge voksnes hverdag på skolen.

– Vi er tett på, og det gjør oss tryggere i denne delen av jobben. Det er viktig å kunne utføre arbeidet med visshet om at vi hele tiden gjør det riktige, sier Sundbakken.

Representanter fra både Toten folkehøgskole og Musikkfolkehøgskolen Viken har bidratt inn i utviklingen av utdanningen.

Spennende. Monica Skarseth Nilssen er lærer ved helsefagavdelingen på Fagskolen Innlandet. Hun har vært

prosjektleder for utviklingen av denne nye utdanningen.

– Vi har gjennomført gode workshops, samt sørget for bred og god representasjon i gruppa, sier Nilssen og fortsetter:

– Det resulterte i mange gode innspill. Det har vært veldig spennende og engasjerende å jobbe med utviklingen av denne utdanningen.

I prosjektgruppa har det vært med representanter fra de to forbundene Noregs Kristelige Folkehøgskolelag og Folkehøgskoleforbundet, ansatte på lokale folkehøgskoler, ansatte med erfaring fra internat, mulige studenter og flere lærere fra Fagskolen Innlandet.

Arbeidet har resultert i en utdanning bestående av to moduler på 15 studiepoeng hver. De to modulene tar for seg blant annet:

- Rollen som ansatt og rollemodell i folkehøgskolen.
- Ungdomskunnskap, felleskap og helhetlig helse.
- Kommunikasjon, veiledning og håndtering av krevende situasjoner.

– Målet er å styrke ansatte i møte med unge voksne og bidra til et trygt, inkluderende og helsefremmende skolemiljø, sier Nilssen.

Studentgrunnlag. Det er også jobbet mye med å tenke bredere i forhold til studentgrunnlag inn til utdanningen.

– Vi sikter mot å tilpasse utdanning slik at den kan passe flere steder hvor det jobber folk med unge voksne i ulike situasjoner, sier Nilssen.

Utdanningen skal starte fra høsten 2026, og vil være søkbar i fagskolens lokale søkeportal.

– De ansatte denne utdanningen er laget for er en svært viktig ressurs inn i folkehøgskolen. De kommer tett på elevene og det er viktig at de er trygge i rollen sin, slik at de kan stå i og håndtere ulike typer situasjoner, sier Nilssen.

Gry Iren Alstad Sundbakken jobber som kjøkkensjef på Toten folkehøgskole og ser med forventning frem til at utdanningen skal settes i gang.

Her er dine medlemsfordeler

- ➔ **Engasjement i lønns- og arbeidsforhold:**
Folkehøgskoleforbundet gir sine medlemmer mulighet til engasjement og innsats for å bedre egne og arbeidskollegers lønns- og arbeidsforhold.
- ➔ **Kurstilbud i Folkehøgskole-forbundet:**
Folkehøgskoleforbundet tilbyr medlemmer og tillitsvalgte gratis kurs og skoling i tariff – og forhandlingskunnskap, arbeidsrett og tillitsvalgtarbeid.
- ➔ **Forsikringsordninger:**
Folkehøgskoleforbundet tilbyr medlemmene gunstige forsikringsordninger i samarbeid med Utdanningsforbundet og Tryg Forsikring.
- ➔ **Fortløpende informasjon:**
Som medlem i Folkehøgskoleforbundet får du fortløpende informasjon om tariffsaker og andre forhold som berører din arbeidssituasjon. Dette skjer gjennom tillitsmanns-apparatet, elektronisk nyhetsbrev, Folkehøgskoleforbundets hjemmesider og medlemsbladet «Folkehøgskolen».
- ➔ **Utvalg for alle:**
Folkehøgskoleforbundet har etablert utvalg for lærere, utvalg for praktisk personale og et skoleutviklingsutvalg. For rektorene er det etablert et eget landsdekkende lokallag.

Magasinet Folkehøgskolen gis ut av Folkehøgskoleforbundet og er organisasjonens talerør overfor medlemmer, ansatte i folkehøgskolen, politikere, pedagoger og læresteder. Magasinet skal sette dagsorden, speile og kommentere aktiviteten i frilynt folkehøgskole og i organisasjonen ved å bringe aktuelt pedagogisk, politisk og kulturelt stoff til inspirasjon og debatt. Folkehøgskolen legges ut på bloggen frilyntfolkehøgskole.no. Målet er å ha en vekselvirkning mellom blad og nett. Relevante blogginnlegg kan også tas inn i bladet. Folkehøgskolen startet opp som Høgskolebladet i 1904 og er medlem av Fagpressen. Magasinet redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten.

Folkehøgskolen
1 / 2026 // ÅRGANG 122

Utgiver
Folkehøgskoleforbundet
Generalsekretær:
Angelina K. Christiansen
Leder: Astrid Moen
Brugata 19, 0186 OSLO
folkehøgskoleforbundet.no

Redaksjon
Sonja Evang (redaktør)
sonja@folkehogskole.no

Redaksjonsråd
Astrid Moen, Angelina K. Christiansen, Espen Bråten
Kristoffersen og Dorte Birch

Abonnement
Folkehøgskoleforbundet
Tlf.: 22 47 43 00
www.frilyntfolkehogskole.no

Annoncesalg
1/4-side: 2100 kr
1/2 side: 4.100 kr
Helside: 8.000 kr

Design
Spoon v/Hans Kr. Havdal

Trykk
UnitedPress Trykkeri

Forsidefoto
Sonja Evang

Neste nummer
Kommer i mai. Frist: 30. april

Mer enn ord

«Som fisk vil jeg forbeholde meg retten til selv å avgjøre om jeg er våt eller ikke»

Peder Pedersen

